

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
UYGULAMALI SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
UYGULAMALI SOSYOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRKİYE’DE TUTUNMA STRATEJİSİ OLARAK EVLİLİK:
MÜLTECİ EVLİLİĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Kamer ÇAMURLUOĞLU
200010456

İstanbul, 2022

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
UYGULAMALI SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
UYGULAMALI SOSYOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRKİYE’DE TUTUNMA STRATEJİSİ OLARAK EVLİLİK:
MÜLTECİ EVLİLİĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Kamer ÇAMURLUOĞLU
200010456

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Necmettin DOĞAN

İstanbul, 2022

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
AKADEMİK VE ETİK KURALLARA.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
UYGUNLUK BEYANI.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
İÇİNDEKİLER	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
ÇİZELGELER	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	viii
GİRİŞ	1
I.BÖLÜM.....	6
1.GÖÇ VE GÖÇLE İLGİLİ KAVRAMLAR.....	6
1.1.Göç.....	6
1.2.Göçmen.....	7
1.3.Mülteci	8
1.4.Suriye İç Savaşı	12
1.5.Mültecilik Bağlamında Türkiye-Suriye İlişkisi	13
1.6.Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Durumu	14
1.7.Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin hukuki statüleri	16
1.8.Başka Ülkelerdeki Suriyeli Mültecilerin Durumu	17
1.9.Suriyeli Mültecilerin Karşılaştıkları Sorunlar.....	18
1.10.Göç ve Mültecilerin Sosyal Uyum.....	19
1.11.Göç ve Kadın	21
1.12.Suriyeli Mülteci Kadınların Uyum Süreci	19
II.BÖLÜM	21
2.TUTUNMA VE MÜLTECİLERİN HAYATA TUTUNMA STRATEJİLERİ.....	21
2.1.Uyum ve Tutunma	23
2.2.Dayanıklılık ve Tutunma	25
III.BÖLÜM.....	30
3.YÖNTEM	30
3.1.Araştırmanın Modeli.....	30
3.2.Evren ve Örneklem	30
3.3.Veritoplama Teknikleri	32
3.4.Verilerin Analizi	33
IV.BÖLÜM.....	34
4.BULGULAR.....	34
4.1.Savaş Öncesi ve Savaş Sürecinde Suriye'de Yaşam Şekli	34
4.2.Türkiye'ye Geliş Süreci	38
4.3.Türkiye'de alınan destekler	41
4.4.Türkiye'deki evlilik süreci	43
4.5.Suriye ve Türkiye'deki evliliklerin karşılaştırılması	46
4.6.Evlilikten beklentiler ve Evlilik Sürecindeki Akrabalık İlişkileri	48
4.7.Evliliğin uyum sürecine etkileri.....	50
SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER	52
KAYNAKLAR	56

ÖZET

Mülteci kadınların, sığındıkları ülkelerdeki topluma ve toplumsal ilişkilere uyum süreçlerinin hangi dinamikler ile gerçekleştiğini, Suriyeli mülteci kadınlarla görüşme yapılarak öğrenilmesi gerekmektedir. Bu araştırmanın temel problemi, Türkiye’de tutunma stratejisi olarak göçmen evliliğinin incelenmesidir. Araştırmanın temel problemi kapsamında Türkiye’ye göç eden Suriyeli kadınların hayata tutunma biçimleri incelenecek olup, bu tutunma stratejilerinden evliliği kullanıp kullanmadıkları tespit edilecektir. Bu çalışmada sosyal bilimler alanındaki bilimsel araştırmalarda sıklıkla tercih edilen bir yöntem olan nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu Suriye’den Türkiye’ye göç eden 15 mülteci kadın oluşturmaktadır. Verileri toplamak için araştırmacı tarafından hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formu toplam 20 sorudan oluşmaktadır. Mülakatlar araştırmacı tarafından mülteci kadınlarla yüz yüze yapılmış olup ses kaydı alınmıştır. Alınan ses kayıtları çözümlenerek yazıya dökülmüş ve analiz yapılmasına hazır hale getirilmiştir. Çalışmada toplanan veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Verilerden elde edilen bulgulara göre mülteci kadınlar savaş öncesi Suriye’deki hayatlarından memnun olduklarını belirtmişlerdir. Eşin ölümü gibi zor durumlarda bile hayata tutunmak için çaba gösterdiklerini belirtmişlerdir. Mülteci kadınlar savaş başladıktan sonra ise ülkelerini hemen terk etmek istememişler, üç-beş yıl civarında zorlu savaş koşullarında hayata tutunma için mücadele etmişlerdir. Görüşme yapılan kadınların tamamı, Suriye’deki savaş koşulları yaşamı tehdit eden boyuta ulaştığında Türkiye’ye göç etmişlerdir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre Türkiye’ye göç eden Suriyeli mülteci kadınlar, Türkiye’deki hayata tutunma ve uyum sağlama konusunda evlilik stratejisini tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Mülakatlar sonrası mülteci kadınlar arasında evliliğin uyum ve tutunmayı kolaylaştırdığı durumlar olmuştur. Ama evliliğin uyum ve tutunma konusunda pozitif bir etkisinin olmadığı durumlar da ortaya çıkmıştır. Bunun dışında mülteci kadınlar evlilik yolunu tercih etseler bile sosyal anlamda dışlanmaya da maruz kalmaya devam etmektedirler.

ABSTRACT

It is necessary to learn the dynamics of the adaptation processes of refugee women to the society and social relations in the countries where they take refuge, by interviewing Syrian refugee women. The main problem of this research is to examine the use of marriage as a holding strategy in Turkey. Within the scope of the main problem of the research, the ways of holding on to life of Syrian women who immigrated to Turkey will be examined and it will be determined whether they use marriage as one of these adaptation strategies. In this study, qualitative research method, which is a frequently preferred method in scientific research in the field of social sciences, was used. The sample group of the study consists of 15 refugee women who migrated from Syria to Turkey. A semi-structured interview form prepared by the researcher was created to collect the data. The interview form consists of 19 questions in total. Interviews were conducted face to face with refugee women by the researcher and audio recordings were made. The audio recordings taken were analyzed, transcribed and made ready for analysis. The data collected in this study were analyzed using the content analysis method. According to the findings obtained from the data, refugee women stated that they were satisfied with their lives in Syria before the war. They stated that they made an effort to hold on to life even in difficult situations such as the death of their spouse. Refugee women did not want to leave their country immediately after the war started, and they struggled to hold on to life under difficult war conditions for three to five years. All of the interviewed women immigrated to Turkey when the war conditions in Syria reached a life-threatening level. According to the results of the research, it was concluded that Syrian refugee women who immigrated to Turkey preferred marriage to hold on and adapt to life here. After the interviews, there were cases where marriage facilitated adaptation and adherence among refugee women. However, there have been cases where marriage did not have a positive effect on adaptation and adherence. Apart from this, even if refugee women prefer the way of marriage, they continue to be exposed to social exclusion.

TEŞEKKÜR

Çalışmamda bana yön gösteren destek ve emeklerini esirgemedi beni yüreklendiren sevgili tez danışmanım sayın Prof. Dr. Necmettin Doğan'a teşekkürlerimi sunarım. Bu zorlu süreçte sürekli yanımda olup, benden ümidini kesmeyen değerli eşim Ahmet Çamurluoğlu'na çok teşekkür ediyorum. Ümitsizliğe düşüp vazgeçmeyi düşündüğüm en zorlu zamanlarımda bana destek verip yeniden yapabileceğime inanmamı sağlayan sevgili Melih Tayyip Aksüt ve sevgili Huzeyfe Altıok kardeşlerime de yürekten teşekkürler ediyorum.

ÇİZELGELER

Tablo 1. Örneklem grubunun demografik bilgileri.....	32
Tablo 2	41

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TDK	Türk Dil Kurumu
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees

GİRİŞ

2011 yılında başlayan ve sonrasında devam eden Suriye’deki halk ayaklanmaları sonrasında Suriye hükümetinin katı tutumu ve bu tutum sonrasında sivil halka yönelik başlayan baskıcı tutum iç savaş başlatmış ve sivil halkın ülkeyi terk etmesine yol açmış ve savaşın şiddetinin artmasıyla birlikte milyonlarca Suriyeli Türkiye’ye göç etmeye başlamış ve Türkiye tarafından “geçici koruma statüsü” ile kabul edilmiş ve Türkiye’de yaşamaya başlamıştır (Adıgüzel ve Tanyaş, 2020). 2011’i takip eden yıllarda, Suriyeli mültecilerle ilgili yapılan araştırmalarda ciddi bir artışın olduğu görülmektedir. Bu çalışmalar arasında göç ve mültecilik, uyum, çatışma, iş ve işsizlik, barınma, kadın göçmen, besleme, hayatta kalma, baş etme gibi pek çok konunun literatürde yar aldığı görülmektedir. Özellikle 2018-2020 yılları arasında Suriye’deki çatışma ortamının üzerinden 7 yıl geçmiş olmasına rağmen Türkiye’de yaşamını sürdüren Suriyeli ailelerin ve kadınların geliştirdikleri toplumsal ilişkilerin aile, iş, çalışma, evlilik hayatı dahil oldukları bu yeni toplumsal sisteme tutunma konusunun anlaşılması önem arz etmeye başlamıştır. Türkiye’de yaşamını sürdüren Suriyeliler arasında önemli bir sayıda yer alan kadınların Türkiye’de hangi koşullar ve dinamikler altında hayata tutundukları ve hangi sosyal dinamiklerle yaşamlarını sürdürdüklerinin ortaya çıkarılması ve anlaşılması hayati bir öneme sahiptir. Türkiye’de yaşamlarını sürdüren mülteci kadınların çok boyutlu sorunlarla baş etme biçimleri ve hayata tutunma stratejilerini ortaya koymak birlikte yaşamının dinamiklerini de anlamamıza yardımcı olacağı yadsınamayacak bir gerçek olarak durmaktadır (İncetahtacı, 2020; Deniz vd., 2016; Dizman, 2012; Şimşek, 2018; Harunoğulları ve Cengiz, 2016; Sirkeci ve Bardakçı, 2016).

Çatışma sebebiyle yerinden olup başka ülkeye göç etmenin erkekler ve kadınlar üzerindeki etkileri farklı olabilmektedir. Örneğin kadınlar göç sırasında ve sonrasında erkeklerden farklı olarak cinsel taciz ve istismara maruz kalabilmektedir. Bunun yanı sıra kadınların kiminle göç ettiği, göç sırasında yalnız olup olmadıkları, yanlarında çocuk, hasta veya yaşlıların bulunup bulunmadığı kadınların göç deneyimlerini önemli ölçüde farklılaştırdığı da önemli bir gerçektir (Buz, 2007; Almedom vd., 2005).

Özellikle Çocuk sahibi olan kadınların göç deneyimlerinin daha fazla zorluklarla mücadele ile yaşandığı söylenebilir (Adıgüzel ve Tanyaş, 2020). Çocuklu kadınlar, özellikle çocuklarının eğitimi, sağlığı ve güvenliği gibi durumlardan dolayı endişeler yaşamaktadırlar. Ayrıca uzun dönemli riskler ve psikolojik dayanıklılık açısından kadınların daha fazla risk altında oldukları görülmekte ve kadınların uzun vadede travma sonrası gelişim ve dönüşüme erkeklere oranla daha açık oldukları da tespit edilmiştir (Khattab & Myrntinen, 2017; Adıgüzel ve Tanyaş, 2020). Örneğin Türkiye’deki Suriyeli mülteci kadınların ve kız çocuklarının zor kullanılarak erken evlendirme ve aile içi şiddet gibi çeşitli şiddet türleriyle karşı karşıya kaldıkları bilinmektedir. Yine birçok Türkiye’ye göç etmiş kadın burada yaşayan erkeklerden cinsel içerikli teklifler alıp ve seks işçiliği yapmak zorunda bırakılmaktadırlar (Ördek, 2017; Healy, 2015; UNHCR & ASAM, 2017; Adıgüzel ve Tanyaş, 2020).

Medyada nadiren yer alsa da Suriyeli kadınlar istismar, cinsel taciz, erken yaşta evlenme ve çok eşlilik gibi pek çok sorunla mücadele etmektedirler (Barın, 2015). Türkiye’de yaşayan Suriyeli kadınlar Suriye’ye dönmek için ya erken yaşta ya da ikinci eş olarak aileleri tarafından evlendirilmektedir. Özellikle resmi bir evlilik yapmayıp sadece dini nikahla sürdürülen evlilikler toplumsal bazı sorunlara neden olmaktadır. Bu önemli toplumsal soruna rağmen aileler kızlarını korumak için bu evlilikleri yaptırdıklarını öner sürmektedirler. Aileler kızlarını böyle evliliklerle koruduğunu zannetseler de aslında bu tür evliliklerde kadınlar terk edilme, ilk eşin ve çocuklarının sömürüsüne uğramak gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Suriye’de olağan olarak kabul edilen hem erken yaşta olan evlilik hem de çok eşli evlilikler Türkiye’de sadece Suriyeli ailelere değil Türkiye’deki ailelere de zarar vermektedir. Bunun yanı sıra Suriyeli kadınların evlilikleri Türkiye’deki kadınlar arasında da ciddi kaygı durumu da yaratmaya başlamıştır (Barın, 2015; Erdoğan, 2014; Kaya, 2015).

Halihazırda ülkelerindeki olumsuz şartlardan Türkiye’ye sığınan mülteci kadınların geride bıraktıkları olumsuz yaşamlarına ek olarak Türkiye’de onların hayata tutunmalarında bazen seçenek bazen de problem olabilen çok eşlilik ve kumalık durumlarıyla karşı karşıya kaldıkları da bilinmektedir (Çelik ve Vural, 2018). Evlilik modernlik öncesi toplumlardan günümüze kadar topluluklar arası ilişkiler bakımından önemli görülmektedir.

Modern dünyada ise çeşitli sebeplerle mültecilik durumlarında da toplumda yer edinebilme ve göç edilen toplumda uyum içinde yaşama ve hayata tutunmanın başında evlilik müessesesi gelmektedir (Gültekin, 2018). Bunun yanı sıra evlilik kadınlar için bir kurtuluş olarak görülürken aileleri de omuzlarındaki sorunların ve yükün hafiflemesi olarak görmektedirler. Bu açıdan düşünüldüğünde savaş sürecinde Suriye’de yaşamaya devam eden kalan aileler kızlarını başka ülkelere evlenmeleri için ya da evlendirerek göndermektedirler. Bazı aileler ise başka bir ülkeye göç ettikten sonra gittikleri ülkede tutunabilmek için kızlarını o ülkedeki insanlarla evlendirmektedir. Tüm bu evlilik süreçlerinde ise aileler daha önce komşu ülkelere giden tanıdıklarından, özellikle de akrabalarından yardım almaktadır (Özdemir ve Özdemir, 2018).

Suriyeli mülteci konusunda belki de en az tartışılan konu ise Suriyeli mültecilerin hayata tutunma çabalarıdır. Türkiye’ye sığınan milyonlarca Suriyeli göçmen ülkesini terk ederek diline ve kültürüne yabancı olduğu bir ülkede ve çoğu kez de ötekileştirildikleri bir ortama gelerek sağlık, eğitim ve barınma gibi sorunlarla uğraşarak hayata tutunmak için çaba göstermektedir (Kızıllan, 2018).

Hayata tutunmayı etkileyen önemli faktörlerden birisi ise dayanıklılık durumudur. Yapılan araştırmalar sonucunda psikolojik dayanıklılığı kuvvetli olan göçmenlerin hayata tutunmalarının daha yukarıda olduğunu tespit edilmiştir. Tutunmayı etkileyen dayanıklılık genel olarak zorluklar karşısında kuvvetli adaptasyonun, başka bir ifadeyle darbeler ve zorluklar karşısında yıkılmadan devam edebilme potansiyelini açığa çıkaran geniş bir kavram olarak tanımlanabilir (Masten ve Obradovic, 2006).

Dayanıklılık, travma, yakın bir kişinin ölümü, hayati tehlike arz eden, kayıp veya potansiyel olarak rahatsız edici bir durum vb. stresli olayların yüklediği aşırı gerilime rağmen hayatta güçlü bir şekilde kalma becerisidir (Agaibi ve Wilson, 2005; Bonanno, 2004). Psikolojik dayanıklılık, bazen zorluklarla karşılaşıldığında bu zorluğun daha iyi bir işlevselliğe yol açması sebebiyle “travma sonrası gelişim” ya da “güçlendirici durumlar” olarak da düşünülmektedir (Rutter, 2008). Sığınmacılar ve mültecilerin tutunma ve dayanıklılık durumları incelendiğinde ise çok nadiren psikolojik dayanıklılıkları ve tutunma dereceleri ile nadiren sığınma talep ettikleri topluma katkı

sağlama ihtimali olan insanlar olarak görülmektedirler. Sığınmacı kişiler sığındıkları topluma uyup sağlayıp katkı vermenin aksine genel olarak çaresiz, yardıma gereksinimi olan ve sığındığı ülkenin kaynaklarını tüketen kişiler olarak görülmektedirler (Grove ve Zwi, 2006). Bunların yanı sıra her zor durum karşısında dayanıklılık söz konusu olmayabilir. Çünkü dayanıklılıktan söz edebilmek için bireyin önemli bir tehlikeye veya travmaya maruz kalması ve bu olumsuzluklara rağmen hayata tutunma sürecinde güçlü kalmış olması gerekmektedir. Bir başka açıdan bakılacak olursa bireyin göç sebebiyle gittiği yeni bir topluma uyum konusunda riskler olmasına rağmen uyum sürecinin nitelikli bir şekilde sürmesi durumunda dayanıklılıktan söz edilebilir (Masten, 2001).

Özelde Suriyeliler olmak üzere Mülteci kadınlarla yapılan çalışmalarda bu kadınların gittikleri ülkede yaşadıkları sorunlar, o ülkede hayata tutunma biçimleri ve hayata tutunmak için kullandıkları stratejilerin araştırılması mülteci kadınların yaşam kaliteleri için büyük bir önem arz etmektedir. Mülteci kadınların sığındıkları ülkelerdeki topluma ve toplumsal ilişkilere uyum süreçlerinin hangi dinamikler ile gerçekleştiğini, Suriyeli mülteci kadınlarla görüşme yapılarak öğrenilmesi gerekmektedir. Bu araştırmanın temel problemi, Türkiye’de tutunma stratejisi olarak göçmen evliliğinin incelenmesidir. Araştırmanın temel problemi kapsamında Türkiye’ye göç eden Suriyeli kadınların hayata tutunma biçimleri incelenecek olup, bu tutunma stratejilerinden evliliği kullanıp kullanmadıkları tespit edilecektir. Bu temel problem dışında Suriye’den gelen kadınların göç yolculuklarının incelenmesi, Türkiye’de nasıl karşılandıkları, Türkiye’de yaşarken hangi koşullarda yaşadıkları, evlenme hikayelerinin nasıl oldukları, evlendikten sonra nasıl bir yaşam sürdürdükleri araştırmanın alt sorularını oluşturmaktadır.

Türkiye’de tutunma stratejisi olarak göçmen evliliğini inceleyen bu çalışma dört ayrı bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde araştırmaya konu olan kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Bu çerçeveden yola çıkılarak Dünya’da ve Türkiye’de göç olgusu ve mülteci kavramları, göç kuramları, Türkiye’de mültecilerle ilgili kabul edilen kanun ve uygulamalar ile Suriyeli mültecilerin yaşadıkları sorunlar ele alınmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise tutunma kavramı, tutunma biçimleri ve Türkiye’deki Suriyeli mülteci kadınların hayata tutunma stratejileri incelenmiştir. Tutunma kavramı dayanıklılık, hayatta kalma, başa çıkma, mücadele, psikolojik ya da ruhsal dayanıklılık eksenini üzerinden değerlendirilmiş olup göçmenlerin göç ettikleri ülkede hayata tutunma stratejilerinin nasıl olduğu açıklanmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde araştırmanın yöntemi, veri toplama araçları, veri toplama süresi ve elde edilen verilerin analizi ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Çalışmanın dördüncü bölümünde ise araştırmaya ilişkin bulgular yer almaktadır. Araştırma süresince yapılan görüşmeler sonrasında elde edilen veriler analiz edilerek ortaya çıkan bulgular ışığında araştırmanın sonuçları açıklanmış ve konuyla ilgili öneriler getirilmiştir.

I.BÖLÜM

1.GÖÇ VE GÖÇLE İLGİLİ KAVRAMLAR

1.1.Göç

Literatür incelendiğinde göç ile ilgili çeşitli tanımlar yapılmaktadır. Özer (2004) göçü sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal boyutları itibarıyla toplum yapısına etki eden ve toplumun değişimine neden olan toplumsal hareketler olarak ifade eder. Başka bir tanımda ise aile, birey veya grupların kültürel, ekonomik ya da politik gibi nedenlerle yaşadığı toplumu terk ederek başka bir toplumda yaşamak amacıyla yer değiştirme olarak belirtilir (Tomambay, 1999). Yalçın (2004) ise bu tanımları biraz genişleterek göçü bireysel, ekonomik, ekolojik veya siyasi nedenlerle, yaşanan coğrafyadan başka coğrafyaya yapılan kısa, orta ya da uzun vadeli geri dönüşü olan veya olmayan, göç edilen yerde yerleşme hedefi içeren coğrafik, kültürel ve de coğrafik yer değiştirme durumu olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlara göre daha sade bir tanımda ise göç; amaçlı veya amaçsız olarak bir bölgeye yönelik bireylerin yaptıkları coğrafi yer değiştirme olarak ifade edilmiştir (Çağlayan, 2011). Yazgan (2019) ise göçün kavramsal olarak tanımının tam olarak yapılamadığını belirterek göçü daha kaliteli hayat koşullarında olmak umuduyla geçici ya da kalıcı olarak yer değiştirme hareketi olarak tanımlamıştır.

Göçün nedenlerine bakıldığında ise; ülke sınırları dışına yapılan göçlerle, ülke sınırları içine yapılan göçlerin nedenleri, birbirinden farklılık gösterse de göç, Tuzcu ve Bademli (2014)'ye göre genel olarak sosyoekonomik nedenler, politik nedenler, savaş ve kriz dönemlerinde yaşanan çatışmalardan vb. nedenlerle gerçekleşebilirken, entelektüel kaygılardan dolayı da gerçekleşebilmektedir. Bunların yanı sıra etnik ve siyasi sebepler (Buz, 2004), doğal afetler ve sürgünler (Yılmaz, 2014) de göç sebepleri arasında yer almaktadır.

Göç hangi sebeple ve nasıl olursa olsun, bireysel başlasa da kitlesel hale dönüşme potansiyeline sahiptir. Yapılan çalışmaların birinde hangi nedenle olursa olsun göçün başlangıçta bireysel ya da ailesel olarak başlasa da daha sonra gidilen yerdeki fırsatların

bolluğu gibi sebeplerle artarak devam ettiği belirtilmiştir (Yalçın, 2004). Ayrıca başlangıçta az sayıda insanın başlattığı göç hareketi, akraba ve tanıdıklar ile kurulan bağlantılar sonrasında kitlesel bir hale dönüşmeye başlar. Kitleler halinde devam eden göç sürekli yoğunlaşarak bir yerden aynı yere akan göç hareketinin artmaya başlar. Bu sebeple göçün genellikle aile ve tanıdıkların yoğunlukla yaşadığı bölgelere yapılan bir hareket olduğu da söylenebilir (Ağdemir, 2019).

Göçün, göç hareketini gerçekleştiren birey ve göç edilen yerdeki toplum arasında zorunlu bir şekilde yeni bir toplumsal ilişki şeklini oluşturduğunu belirten (Adıgüzel, 2019), aynı zamanda itici ve çekici faktörler olmak üzere göçü etkileyen iki temel faktör belirtmiştir. Bu faktörlerden ilki olan itme faktöründe insanların mevcut şartlarda yaşadıkları bölgelerdeki şartların (işsizlik, eğitimsizlik, yoksulluk, açlık, siyasi baskılar, terör ve iç savaş vb.) katlanılamayacak durumlar belirtilirken; ikinci faktör olan çekme faktöründe ise göç eden kişinin hedefi olan coğrafi bölgeyle ilgili (can güvenliği, huzur, barış ortamı, farklılıklara saygı, yüksek ücretler, refah seviyesinin yüksek oluşu, kariyer olanakları, nitelikli bir şekilde eğitim ve sağlık imkanı gibi) çekici özelliklerin olduğu açıklanmaya çalışılmaktadır (Adıgüzel, 2019).

Değişik sebeplerle ülkelerini terk ederek evlerini, ailelerini geride bırakıp başka ülkelere sığınan göçmenler sığındıkları ülkeler tarafından koruma altına alınmaktalar. Ayrıca sığınılan ülkelere göçmenlere mevzuat ve hukuki zeminde farklı uygulamalar yapılmaktadır. Göçmenler hedef ülkeye gittiklerinde sadece hukuki olarak farklı uygulamalara maruz kalmazlar, ayrıca da gündelik yaşam içerisindeki toplumsal etkileşimden de yapısal olarak etkilenir (Ağdemir, 2019).

1.2.Göçmen

Yaşadığı yeri çeşitli sebeplerle (genellikle ekonomik sebepler başta gelir) kendi arzusu ile terk edip başka bir yere resmi bir yolla yerleşerek o yerde yaşamaya başlayan bireyler göçmen olarak tanımlanır (Deniz, 2014, s.177-178 akt. Akpınar, 2017, s.17). Lordoğlu (2010) ise bu tanıma ek olarak göçmenlik kavramının farklı toplumsal ve

bireysel sorunları da içinde bulunduran bir durum olarak karşımıza çıktığını ifade etmiştir.

Bazı araştırmacılar ise ister düzenli olsun isterse de düzensiz olsun ya da zorunlu olsun yaşadığı ülkeden başka bir ülkeye gitmiş olan bireylerin bir yıldan daha fazla uzun süre göç ettiği yerde ikamet etmişse o kişinin göçmen olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedirler (Sert, 2014).

Uluslararası düzeyde göçmen, kendi özgür iradesiyle bir yerden bir yere göç eden birey olarak tanımlanmaktadır. Birleşmiş Milletlere (BM) göre ise bir kişinin göçmen olabilmesi için göç ettiği yerde en az 1 yıl yaşaması gerekmektedir. Göçmenlik ise, nüfus hareketliliği ile insanların yer değiştirmesi sonucunda ortaya çıkan bir olgu olarak tanımlanmaktadır (Taş, 2018).

1.3.Mülteci

Göçmenden farklı olarak mülteciliğin gönüllü bir tercih sebebi olmamakla birlikte mülteciler, canlarını kaybetme korkusu sonucu kendilerini dillerini, kültürlerini tanımadıkları başka bir ülkede bulurlar (Vural, 2018). Bu bağlamda Mülteciyi, kendi ülkesinin dışında bulunan ve ırkı, dini, dili, inanışları veya diğerlerinden farklı olan özellikleri nedeniyle ülkesine döndüğünde eziyet göreceğini kabul eden ve bu nedenlerden ötürü ülkesine dönmeyen veya dönemeyen insanlar olarak tanımlayabiliriz (Vardar, 2018). 1951 yılında yürürlüğe giren Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşmesinin 1. maddenin A bendinin ikinci fıkrasına göre ise mülteci; dini, ırkı, belli bir toplumsal gruba üyeliği ya da siyasi düşünceleri sebebiyle zulmedileceğinden haklı sebeplerle korkması sebebiyle başka bir ülkenin korumasından yararlanamayan ya da yaşadığı korku sebebiyle, yararlanmak istemeyen ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, yaşadığı ülkeye dönemeyen veya korkuları nedeniyle dönmek istemeyen birey olarak tanımlanmaktadır (Tarla, 2019).

Mültecilik aynı zamanda bir statü durumudur. Çünkü mültecilik, Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşmesinde açık bir şekilde tanımlı durumlar sebebiyle vatansız kalan kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen bir statüdür (Aydemir, 2018).

Mültecilerin sayısının savaşların sonucunda her geçen gün önemli derecede arttığı görülmektedir (UNHCR, 2019a). Özellikle son 10 yıl içerisinde mültecilerin sayısında yaklaşık %60 civarında artışın olduğu görülmüş ve 2012 ile 2015 yılları arasında gerçekleşen Suriye’den göç edenlerin bu artışta etkisinin olduğu bilinmektedir (UNHCR, 2019a). Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin (BMMYK) 2018 yılındaki verileri, dünyanın genelinde toplam 25.9 milyonun mültecinin bulunduğunu belirtmektedir (UNHCR, 2019a). Bu mültecilerin %67’sini ise Suriye, Afganistan, Güney Sudan, Myanmar ve Somali gibi ülkelerdeki göç etmek zorunda bırakılan mültecilerin oluşturduğu açıklamıştır (UNHCR, 2019a). Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği verilerine göre Suriye’de 2011 yılında başlayan çatışmalar sebebiyle göç etmek zorunda kalan Suriyeliler, bu mültecilerin büyük bir kısmını oluşturmaktadır (UNHCR, 2019a; Rodgers, Gritten, Offer ve Asare, 2016). Bu Suriyeli mültecilerin de yarısından fazlasının Türkiye’de yaşadığı bilinmektedir. Suriye’de 2011’den beri devam eden iç savaş sebebiyle Suriye’den yapılan göçler sonrasında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğine göre kayıtlı olan 6.7 milyon Suriyeli mültecinin 3.6 milyonundan fazlasının Türkiye’de yaşadığı belirtilmiştir (Rodgers ve ark., 2016; UNHCR, 2019a). Diğer kayıtlı Suriyeli mülteciler ise genel olarak Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır’da yaşamlarını sürdürmektedirler (UNHCR, 2019a). Suriye’den göç edenlerin sayısı giderek artarken bir yandan da az sayıda da olsa Suriye’ye geri dönüşler de olmaktadır. Bu durumla ilgili Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin 2018 yılında, 2015 yılından itibaren Suriye’ye geri dönen Suriyeli mültecilerin sayısının 135.718 olduğu ve bu geri dönüşü gerçekleştiren mültecilerin 50.422’sini Türkiye’den dönenlerin oluşturduğu raporu yayınlamıştır (UNHCR, 2019b). 2018 yılında yapılan başka bir araştırmaya göre ise, Suriyelilerin %76’sının ileride bir gün ülkelerine geri dönmeyi arzuladıkları aktarılmıştır (UNHCR,2019a).

Suriye’den Türkiye’ye gelen bu mültecilerin bir kısmı kamplarda yaşamlarını sürdürmektedirler. Ama mülteciler için hazırlanan bu kamplarda yaşamayan Suriyeliler genellikle kendi gelirleri ile yaşamlarını sürdürmektedirler. Bu Suriyelilerin yaşam standartları ise Suriye’den göç etmeden önceki mevcut mal varlıklarıyla doğru orantılıdır. Suriye’deki yaşamlarında ekonomik anlamada refah seviyesi yüksek olan

kişi veya aileler Türkiye’de geldiklerinde burada orta veya yüksek standartlara sahip kiraladıkları veya satın aldıkları mülklerde bir nebze de olsa rahat bir yaşam sürdürmektedir. Bunların dışında ise bazı aileler g esnasında Suriye’deki mal varlıklarının büyük bir çoğunluğunu getirememesinden dolayı Suriye’de refah seviyesi iyi ve nitelikli koşullarda yaşamasına rağmen Türkiye’de aynı şartlarda yaşamlarını srdrememektedirler. Bu insanlar yanına alabildikleri birkaç parça eşya ve az bir miktar para ile geldikleri için rahat bir şekilde yaşam sürdürecek imkanları bulamamaktadırlar (Koyuncu,2014).

Kamp dışında yaşayan Suriyelilerin sorunları sadece iyi yaşam standartları değildir. Mültecilerin yaşadığı en önemli sorunlarından birisi de Türkçe bilmemeleridir. Türk kökenli olan Suriyeli mülteciler dil ile ilgili sorunları yaşamazken Türk kökenli olmayan mültecilerin büyük bir kısmı dil problemi yaşamakta ve bu sorun nedeniyle iletişim kurmakta zorluk yaşamaktadır. Mülteciler dil problemleri yaşadıkları için ülke içinde yapmaları gereken birçok işlemi gerçekleştirmekte zorlanmaktadırlar. Bunların başında ise sağlık hizmetlerinden yararlanmak gelmektedir. (Koyuncu,2014). Örneğin, Karataştan (2017)’nin yaptığı çalışmada sağlık sorunu nedeniyle hastaneye gitmek zorunda kalan mültecilerin %35,7’si mutlaka yanlarında Türkçe bilen birini bulundurmak zorunda kalmıştır.

Dil problemi yaşamasalar bile Suriyeli mülteciler sağlık hizmetlerine ulaşma konusunda sorunlarla karşılaşmıştır. Nisan 2011 - Ocak 2013 tarihleri arasında sadece kamplarda kalan Suriyeli mülteciler sağlık hizmetlerine ücretsiz erişebilmekteydi. Fakat kamp dışındaki mültecilerin mağduriyet yaşaması sebebiyle kapsam genişletildi ve kamp dışında yaşamlarını sürdüren mülteciler çeşitli Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) yardımı ve Suriye’den gelmiş doktorların ve diğer sağlıkçıların da gönüllü olmasıyla sağlık hizmetlerine erişimi konusunda karşılaştıkları sorunları bir nebze de olsa azaltabildi. Fakat mültecilerin sayısının hızla artması nedeniyle yeniden bir düzenleme yapma ihtiyaı ortaya ıktı. Sağlık hizmetlerine erişim sorununun gönüllü çalışmalar sonucunda azalmasına rağmen Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının (AFAD) 18 Ocak 2013 tarihinde kamp dışında yaşayan mültecilerin de sağlık hizmetlerinden ücretsiz bir şekilde yararlanmasını kararlaştırılmıştır. Bu kararla birlikte mültecilere yönelik her türlü sağlık hizmetlerinin AFAD tarafından karşılanacağı açıklanmıştır.

Ama bu sağlık hizmetinden yararlanmak için de bazı şartlar bulunmaktadır. Bu şartlardan biri ise Suriyelilerin mülteci kamplarının bulunduğu 10 ilden herhangi birindeki sağlık kurumlarına başvurmaları gerekliliğidir. Bu şartı ne sürmenin en önemli sebebi ise Suriyelilerin yaşadıkları bölgede tutulması, yani ülke içindeki mülteci hareketliliğini azaltmak amaçlanmıştı. Ama zamanla bu amaca ulaşılamadığı gözlemlendi (Deniz, 2014). Türkiye’de yaşayan mültecilerin sağlık sorunları arasında genellikle şunlar yer almaktadır (Karadağ ve Altıntaş,2010):

- Beslenme bozuklukları
- Çocuklarda gelişim geriliği
- Anemi
- Sıtma, ishal, kızamık ve solunum yolu enfeksiyonları gibi bulaşıcı hastalıklar
- Cinsel istismar ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar
- İstenmeyen ve/veya riskli gebelikler
- Sağlıksız hamilelik süreçleri, düşükler ve doğum komplikasyonları
- Çeşitli kronik hastalıklar ve bu hastalıkları ait komplikasyonlar
- Depresyon, kaygı bozuklukları, uyku bozuklukları ve travma sonrası stres bozukluğu başta olmak üzere ruhsal sorunlar
- Diş hastalıkları

Mültecilerle ilgili en temel sorunlardan birisi de çocukların eğitim hakkıdır. Eğitim hakkı, çocuğun en temel haklarından birisidir. Türkiye ocuğun eğitim hakkını koruyacağını, ocuk Hakları Bildirgesi, Mültecilerin Statüsüne İlişkin Cenevre Konvansiyonu, Ekonomik, Sosyal, Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Protokolü imzacı ülkelerinden olarak taahhüt etmiştir (zer ve ark., 2016).

Dolayısıyla Türkiye’ye gelen Suriyeli ocukların eğitimleri de düşünülmesi ve çözülmesi gereken meseleler arasında yer almaktaydı. Suriye’de yaşamalarını srdrseydiler eğitim hayatlarını devam edecek olan ocuklar, Türkiye’ye göç ettikleri ve g sonrası çoğunluğu zor şartlarda yaşamalarını sürdürdükleri için eğitimlerine devam edemediler. (Kaya ve Kırac, 2016).

Türkiye'ye göç eden Suriyeli mültecilerin büyük çoğunluğunun kadınlar ve çocuklarından oluşması sebebiyle eğitim meseleleri hem Türkiye adına hem de mülteci kadınlar adına önemli bir yük oluşturmaktadır (Aydemir, 2018). Mülteci kadınlar, bir yandan uyum sorunlarını atlatmaya çalışırken bir yandan da çocuklarının eğitimlerinden ve bakımlarından sorumlu oldukları için ağır bir yük altında Türkiye'de yaşamlarını sürdürmektedirler.

1.4.Suriye İç Savaşı

Genel olarak Suriye'de hükümete karşı ilk tepkilerin 2011 yılındaki Arap Baharı ile başladığı düşünülse de bu tarihten önce halk tarafından 2005 yılında da bazı yenilik istekleri ve demokratik bir yönetim talebi dile getirilmiş ve küçük çaplı ayaklanmalar başlamıştır (Çokyaman, 2020). Güçtürk (2014)'e göre yaşanan bu ayaklanmalara karşı Suriye hükümeti sert bir tepki göstererek ayaklanmayı kısa süre içinde bastırmıştır. Rejim sadece ayaklanmaları bastırmakla kalmamış göstericileri de gözaltına alarak göstericilere büyük bir göz dağı vermiş ve göstericilerin bir kısmı da ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır.

Suriye'de yaşanan gösteriler sonrasında hem rejim muhalifleri hem de rejim çok şey kaybetmiştir. Özellikle halkın talep ettiği ülkenin demokratikleşmesi gerçekleşmemiştir. Bu talebin gerçekleşmemesinin yanı sıra ülkedeki ayaklanmalar ve karışıklıklar bir iç savaşa dönüşmüştür. Bu şekilde başlayan Suriye iç savaşı, gerek ülkede gerek ülke dışında varlığını ve faaliyetlerini sürdüren IŞID, El-Nusra, YPG, ÖSO gibi gruplar ve rejim güçlerinin mücadelesinin yanı sıra başka devletler de etkileriyle karmaşık bir savaş haline bürünmüştür. Karmaşık haline gelen Suriye'deki savaşın etkileri ise çok farklı boyutlarda açığa çıkmıştır. Savaş, insani boyutlardan ekonomik boyutlara kadar çeşitli boyutlarda etkisini hissettirmiş ve hissettirmeye devam etmektedir. Öyle ki Suriye her açıdan bir bataklık görüntüsü vermeye başlamıştır (Çetin, 2016). Dünya Bankası'nın (2020) verilerine göre ise; Suriye'deki savaş sebep olduğu kriz sosyal ve ekonomik etkiler açısından devasa boyutlara ulaşmış, bunun yanı sıra eğitim ve sağlık hizmetlerinin kesintiye uğraması, temel gıda maddelerine ulaşmanın zor hale gelmesi, işsizlik vb. nedenlerle her geçen gün milyonlarca insanın mağduriyet derecesi artmaktadır.

UNHCR Global Report'a göre Suriye'deki savaş hem Suriye açısından hem de Suriye'ye komşu ülkeler açısından önemli krizler oluşturmıştır. Bu krizin Suriye boyutunu politik istikrarsızlık, şiddet, yoksulluk, çatışma, insan ticareti ve kitlesel göçler oluştururken, diğer ülkelerdeki boyutunu da göçler sonucu oluşan mülteci krizi oluşturmaktadır (Çokyaman, 2020).

İnsani sorunlar açısından değerlendirildiğinde Suriye'deki çatışma durumunun en fazla etkilediği kesim ise Suriyeli vatandaşlar olmuştur. Suriyeli vatandaşlar daha demokratik bir ülkede yaşamayı talep ederken bir anda rejim ve rejime karşı muhalefet gösteren radikal grupların arasındaki çatışmalarda mağdur olmuştur. Rejime karşı önemli bir direniş gösteren muhaliflerin devrim hareketinin silahla gerçekleştirilmek istenmesi ve silahlı mücadele sebebiyle çatışmaların ve ölümlerin çok fazla olması sebebiyle halkın rejim değişikliğine dair olan inancı da azalmıştır. Çatışmaların şiddetle olması sebebiyle özellikler de erkeklerin zorla silah altına alınması gibi sebeplerle savaşmak istemeyenler için ülkede yaşamak artık mümkün olmamaya başlamıştır. Ayrıca ülkede gittikçe kötüleşen ve yok olmaya başlayan sağlık ve eğitim, hizmetlerine erişmede sorunların başlaması ve ayrıca güvenli bir ortamın olmaması sebebiyle Suriyeliler ülkelerini terk ederek göç etmek zorunda kalmışlardır (Neccar, 2016).

1.5.Mültecilik Bağlamında Türkiye-Suriye İlişkisi

Suriye'deki savaş ve bu savaş sonrasında gerçekleşen kitlesel göç hareketlerinden Suriye sınırlarındaki ülkeler arasında yer alan Türkiye de etkilenmektedir (Tanrıkulu, 2018). Çetin'e göre (2016) Suriye krizinden en çok etkilenen ülke olan Türkiye bu savaştan en çok ekonomik olarak etkilenmektedir. Ekonomik olarak etkinin en önemli sebebi ise düzensiz ve gittikçe yoğunluğunu artıran kitlesel göç hareketliliği olmuştur. Kitlesel göç hareketliliğinin ekonomik etkileri arasında kira fiyatlarında artış, kişi başına düşen milli gelirin azalması, işsizliğin artması gibi durumların ortaya çıktığı belirtilmektedir. Göçün ekonomik etkilerinin yanı sıra sosyal yaşamı etkileyen tarafları da bulunmaktadır. Bu sosyolojik etkiler arasında ise göç eden Suriyelilerin uyum sağlayamaması sebebiyle entegrasyon sorunları başı çekmektedir. Suriyeli mültecilerin

uyumlarıyla ilgili sorunlar arasında ekonomik ve sosyal boyutun yanı sıra bazı siyasi boyutlar da bulunmaktadır (Şanlıöz, 2016).

Dünyadaki Suriyeli mültecilerin yarısından fazlasına kapılarını açması sebebiyle en fazla Suriyeli göçmeni misafir eden Türkiye kitlesel göçün getirdiği yükü yoğun bir şekilde taşımaktadır. Dünyadaki göçmen krizinin çözümü için yapılması gereken yegane şey göçmen yükünü taşıyan ülkenin sorumluluğunu paylaşmaktır (Bodur Ün ve Paydak, 2017). Türkiye de bu krizin etkisini en fazla hisseden ülke olmasından dolayı krizin en kısa sürede bitmesini arzulamaktadır (Devran ve Özcan, 2016).

Türkiye, Suriye'deki iç savaşa ve bu iç savaş dolayısıyla gerçekleşen kitlesel göçlere karşı genel olarak güvenlik merkezli bir bakış açısı benimsemiş ve Suriye söylemleri de bu minvalde şekillenmiştir. Türkiye her ne kadar Suriye meselesiyle ilgili titiz bir çalışma yürütse de Suriye ve Suriyeli mülteciler konusu Türkiye için önemli bir sorun olmuştur. Bu önemli sorunun varlığına rağmen Türkiye'deki siyasi partiler bu sorunla ilgili fikir birliği oluşturamamıştır. Bu fikir birliğinin oluşamamasının en önemli sebebi her bir siyasi parti meseleye sadece kendi ideolojik bakış açılarıyla bakmalarında yatmaktadır (Devran & Özcan, 2016). Partilerin söylemlerindeki farklılıklar ise Suriyeliler ile olan ortak kültürel, etnik ya da tarihi geçmişe yapılan vurgulardan oluşmaktadır (Tuğsuz ve Yılmaz, 2015).

1.6.Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Durumu

Suriye'den göç etmeyi düşünen insanlar genel olarak ilk tercih olarak Türkiye'yi düşünmektedirler. Bunun en önemli sebepleri arasında AFAD'a göre (2017) Türkiye'ye güven, ulaşım kolaylığı, Türkiye'deki şartların diğer ülkelere göre daha iyi olması, kültürel ve dini benzerlik yer almaktadır. 29 Nisan 2011 tarihinde Cilvegözü sınır kapısından 252 Suriyelinin ülkeye girişi ile Suriye'den Türkiye'ye göç hareketi başlamıştır. Daha sonra Suriye'deki çatışmaların da şiddetini artırması nedeniyle Suriye'den Türkiye'ye olan göç hareketi yoğunlaşmıştır.

Türkiye, ülkeye gelen ilk Suriyelilerin ardından gelen Suriyelileri, oluşturdukları kamplarda barındırılmak üzerine planlamalar yapmıştır. Suriyelilerin gelişi ile hızlıca

devreye alınan bu kamplarda sağlıklı bir şekilde barınma imkanı verebilmek için su ve kanalizasyon çalışmaları yapılmıştır. Kamplardaki alt yapı çalışmalarının yanı sıra hastane, okul, itfaiye ve cami gibi temel hizmetlerin verileceği kurumlarla da kamplar desteklenmiştir. Bunlara ek olarak kamplarda Türkçe, yabancı dil, bilgisayar, dikiş, halı dokuma, el sanatları, kuaförlük gibi meslek edinme kursları ile göçmenlere hizmet verilmiştir. Bu kamplardaki bu gibi temel ve önemli hizmet ve desteklerin varlığına rağmen kamplardaki mülteci sayısı zamanla azalmaya başlamıştır.

Türkiye'ye göç eden Suriyeli mültecilerin sadece %1,71'i onlar için hazırlanan bu kamplarda yaşamlarını sürdürmektedirler. 2019 yılının verilerine göre bu yılın ilk on ayı içerisinde bu kamplarda yaşayan mültecilerden 80 bin 410 tanesi bu kampları terk ederek kamp dışında yaşamlarını sürdürmeye başlamıştır. Doğal olarak da kamp dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır (Mülteciler Derneği, 2019).

Suriye'de başlayan çatışmaların ilk zamanlarında Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin az sayıda olması ve bu mültecilerin ülkenin farklı şehirlere dağılması sebebiyle mültecilerin görünürlüklerinin az olmasını sağlamıştır. Hem ülkeye giriş yapan mültecilerin sayılarının hızlı bir şekilde artması hem de bu mültecilerin ülkenin belirli bölgelerinde yoğunlaşmaları sebebiyle görünmezliklerinin imkansız duruma gelmesi ile Suriyeli mülteciler Türkiye'ye sosyal, siyasi ve ekonomik olarak görünür bir şekilde etki etmeye başlamışlardır (Bayındır Goularas ve Sunata, 2015). Bu etki sebebiyle de zamanla Türk halkı da günlük kullandığı sosyal ve siyasal dilde Suriyelileri konuşmaya başlamıştır. Türk halkının da gündemine gelen Suriyeli mülteciler daha sonra medyada da temsil edilmeye başlamıştır. Suriyelilerin medyada temsili hem mültecilerin topluma uyumu açısından hem de Türk halkının onlara bakışı açısından büyük bir öneme sahiptir. Türk halkının Suriyelilere karşı geliştirdiği olumsuz algı ve tutumlar medyadaki mülteci görünürlüğü ve medyanın bakış açısından ayrı bir şekilde değerlendirilmemelidir. Özellikle medyada ve halk arasında Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadıkları yerlerdeki fuhuş, şiddet, hırsızlık ve kaçakçılık gibi suçların oluşması mülteci eşittir suç gibi değerlendirmelerle her mülteci potansiyel suçlu olarak anılmaya başlamıştır. Suriyeli mültecilerin terör olaylarını etkiledikleri, işsizlik rakamlarını artırdıkları, Türkiye'deki kanunla hakkında bilgisiz olmaları ve dolayısıyla bu kanunları

ihlal ettikleri gibi nedenlerde Türk toplumu tarafından Suriyeli mülteciler aleyhine artan bir tepki bulunmaktadır (Kabaklı Çimen ve Ersoy Quadır, 2018).

1.7. Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Hukuki Statüleri

Türkiye'deki Suriyeli mülteciler hukuki olarak Cenevre Sözleşmesi ve uluslararası anlaşmalar gereğince geçici koruma statüsü olarak ve Suriye'deki çatışmalar sona erip yaşam normale dönünceye kadar misafir olarak bulunma hakları elde etmişlerdir (TBMM, 2012). Bu sebeple 22.10.2014 tarihinde Geçici Koruma Yönetmeliği Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve Türkiye'ye 2011 yılından itibaren gelen Suriyeliler geçici koruma statüsü almıştır (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014). Bu yönetmelik kapsamında, Suriye'den gelen mültecilerin Türkiye'ye giriş ve çıkışları belirli gözlemler yapılarak serbest bırakılmış ve mültecilerin güvenlikleri ve insani ihtiyaçlarının karşılanması da yine bu yönetmelikle kararlaştırılmıştır (TBMM, 2012). Mültecilere verilen bu geçici koruma statüsünün, kitlesel bir akın durumu ya da böyle bir akının olma ihtimali ile ülkesinden ayrılmaya zorlanıp ülkesine geri dönemeyecek durumunda olanlara acil ve geçici korumanın sağlanması için verilen bir statü olduğu da açıklanmıştır (Geçici Koruma Kanunu, 2014; TBMM, 2012). Yine bu yönetmelikte mültecilerden geçici koruma kapsamında değerlendirilecek olanların kayıt süreçleri, hak ve yükümlülükleri, ülkede kalmalarına yönelik bazı kriterler ve mültecilerin haklarına getirilebilecek sınırlamalar gibi konulara açıklık getirilmektedir. Yönetmelikte açıklanan bu gibi durumlar arasında özellikle mültecilerin hak ve yükümlülüklerinin belirlenmesi büyük bir önem taşımaktadır.

Ayrıca bu yönetmelik kapsamında geçici koruma statüsü verilen mültecilere sosyal yardım, tercümanlık, eğitim, sağlık hizmetleri ve iş piyasasına erişim gibi hizmetler yaşadıkları bölgelerde sağlanmaktadır (Aydemir, 2018). Yine bu yönetmelik içerisinde "Özel İhtiyaç Sahibi Kişiler" başlığı açılmış ve bu başlıkta; hamile kadınların, refakatsiz çocukların, yaşlıların, engellilerin, beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da babaların veya cinsel istismar, işkence ya da başka psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişilerin özel ihtiyaç sahibi kişiler olarak kabul edilecekleri açıklanmıştır.

Aynı yönetmelikteki başka bir maddede ise bu özel ihtiyaç sahibi kişilere sağlanacak destekler açıklanmıştır. Bu destekler arasında ise her türlü sağlık hizmetleri, psikososyal destek, rehabilitasyon ve çocuklarla ilgili tüm işlemlerde çocuğun yüksek yararı gözetileceği yer almaktadır. Yine bu yönetmeliğe göre şiddet mağduru olarak değerlendirilen mülteci kadınlar hakkında ivedi bir şekilde önleyici ve koruyucu tedbirler alınacağı, bu yönetmelik kapsamındaki yabancılardan insan ticareti mağduru olabileceği değerlendirilenler hakkında ilgili mevzuat kapsamında tedbirler alınacağı belirtilmiştir. Yine bu yönetmeliğin 49. maddesine göre mülteciler başka bir ülkede bulunan eşi, ergin olmayan çocukları veya bağımlı ergin çocukları ile Türkiye’de bir araya gelmek üzere aile birleşimi talebinde bulunma haklarına sahiptirler. Bu maddenin 2. fıkrasında ise refakatsiz olduğu belirlenen çocuklarla ilgili olarak çocukların talebi beklenmeksizin aile birleşimiyle ilgili işlemlerin derhal başlatılacağı belirtilmiştir (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014).

1.8.Başka Ülkelerdeki Suriyeli Mültecilerin Durumu

BMMYK’nın 16 Mayıs 2019 tarihli verilerine göre Suriye’deki iç savaş sebebiyle ülkelerini terk edip başka ülkelere sığınan 5,626,497 Suriyeli sığınmacı vardır. Bu sığınmacıların 938,531’i Lübnan’da, 660,393’ü Ürdün’de, 253,371’i Irak’ta, 132,473’ü Mısır’da, 35,713’ü Kuzey Afrika’da yaşamaktadır (UNHCR, 2017).

Suriye’de yaşanan çatışmaların şiddetini artması nedeniyle Ürdün’e doğru başlayan göç hareketi sonucunda Ürdün’de göçmenlerin barınacağı mülteci kampları kurulmaya başlamıştır. BMMYK’nın Haziran 2018 yılının sonundaki verilerine göre bu kamplarda 126.131 mültecinin yaşadığı açıklanmıştır. Temmuz 2020’deki BMMYK’nın son verilerine göre ise Ürdün’deki toplam Suriyeli mültecinin 658.028 olduğu belirtilmiştir (Aldamen, 2020). Ürdün’de bulunan Suriyeli mültecilerin gittikleri ülkelerdeki %20 kadarı çadır, garajlar, ambar ve tavuk kümesi gibi uygun olmayan yerlerde yaşadığı belirtilmiştir (Achilli, 2015).

Suriye’den yoğun bir şekilde Türkiye’ye göç eden bazı Suriyeli vatandaşlar Türkiye’ye gelmeden önce başka ülkelere de gitmektedirler. Suriyelilerin gittiği bu ülkeler genel

olarak Müslüman ülkelerdir. Bu Müslüman ülkeler arasında Ürdün, Lübnan, Mısır, Suudi Arabistan bulunmaktadır. Bu ülkelerden Suudi Arabistan, Katar ve Mısır gibi ülkelerin mültecileri kabul etmediği ya da çok az kabul ettiği, Ürdün'ün ise mültecileri barındıracak uygun şartlar sağlayamadığı bilinmektedir (Gök, 2019).

Türkiye'de kampların dışında yaşayan mülteci hanelerin yüzde %64'ünden fazlası yoksulluk sınırının altında yaşamaktayken Ürdün'de kampların dışında yoksulluk sınırının altında yaşayan Suriyeli mülteci oranı %80, Lübnan'da bu oranın %76'dan daha fazla olduğu görülmektedir. Mısır'da ise kayıtlı mültecilerin %82'si onurlu bir yaşam için gereken asgari şartlardan dahi yoksun durumdadır (Duman ve Şahin, 2019).

1.9.Suriyeli Mültecilerin Karşılaştıkları Sorunlar

Suriye'deki iç savaş sonrası başlayan göç hareketliliğinin ilk zamanlarında Türkiye'de Suriyeli mültecilere karşı olumsuz bir tutum ve bakış açısının olmadığı bilinmektedir. Türk halkı göçün başladığı ilk dönemlerinde Suriyelilerin yaşadığı travma durumlarına karşı empati yaparak yaklaşmış ve sosyal yaşamda Suriyelilerin belirli haklara sahip olmaları hoşgörü ile karşılamıştır. Bu empatik ve hoşgörülü yaklaşım Suriyelilerin sayılarının artması, ülkede kalış sürelerinin uzaması ve Suriyelilere vatandaşlık verilmeye başlanması ile halk tarafından yavaş yavaş terk edilmeye başlanmıştır (Çiftçi, 2018). Halk tarafından Suriyeli mülteci meselesine dair geliştirilen olumsuz bakış açısı bu meselenin siyasallaşmasına sebep olmuştur. Sorunun siyasallaşması sonrasında ise Suriyelilerin ülkede bulunmasına muhalif olanların seslerinin de artmaya başlamış ve mülteci meselesi siyasi tartışmaların merkezi haline gelmiştir. Suriyeli mültecilerin ülkede bulunmasına olumsuz bakanlar Suriyeliler sorununu başlangıçta geçici bir durum olması sebebiyle dile getirmeseler de 2020 yılına gelindiğinde yoğun bir şekilde tartışmaya başlamışlardır. Zaman içerisinde geçici bir olay olarak görülen mülteci meselesinin ilerleyen süreçte, kalıcı bir azınlık problemine dönüşebileceğine dair korkuların da başladığı bilinmektedir (Birinci Gemici, 2016).

1.10.Göç ve Mültecilerin Sosyal Uyum

Türkiye'ye gelen Suriyeli mültecilerin sosyal yaşama uyumu önemli bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Bu sorunun en önemli sebebi ise mültecilerin Türkiye'yi transit ülke olarak kullanmalarında yatmaktadır. Bu yüzden Türkiye'de geldikten sonra amacı başka bir ülkeye gitmek olan Suriyeliler Türkiye'de uygulanan uyum çalışmalarına katılmamaktadır (Çokyaman, 2020).

Suriyelilerin Türkiye'ye uyum süreçlerinde medyanın da önemli bir rolü bulunmaktadır. Suriyeli mültecilerle ilgili haberlerin medyada aktarılış şekli halkın mültecilere olan algı ve tutumlarını etkileyip değiştirebilmektedir. Medyada mülteci meselesinin sürekli olarak olumsuz bir şekilde aktarılması Türk halkının da mültecilere bakışını olumsuz hale getirmektedir. Dolayısıyla kendilerine bakış açısının hem medyada hem de halkta olumsuz olduğunu gören mültecilerin uyumu da zorlaşmaktadır. Tüm bu nedenlerle haberlerdeki mültecilik durumunun ve mültecilerle ilgili Türk halkının yansıtıldığı içeriklerin mültecilerin uyum sürecinde doğrudan bir etkiye sahiptir (Şentürk Kara ve Yılmaz, 2015).

Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye uyum sağlamalarını beklemek için henüz erken olduğu söylenebilir. Avrupa ülkelerinde yaklaşık 50 yılın ardından göçmenlerin ikinci veya üçüncü kuşağının varlığına rağmen hâlen uyumları tartışılıyorken, Türkiye'deki veya İstanbul'daki ikamet süreleri ortalama 5-6 yıl olan Suriyeli mültecilerin (bkz. Tablo 7.4) ev sahibi topluma uyum sağlayamadığını söylemek haksızlık olacaktır. Ayrıca yukarıda da ifade edildiği gibi Suriye'deki iç savaş sona erse bile Suriyeli mültecilerin büyük bir kısmının Türkiye'de kalması muhtemeldir. Yaptığımız çalışmanın verileri bu eğilimi açıkça doğrulamaktadır (Doğan ve ark., 2020).

1.11.Suriyeli Mülteci Kadınların Uyum Süreci

Ülkelerinde belki evlerinden dahi dışarı çıkmayan kadınlar ülkelerinden ayrılmış, başka bir ülkeden sığınma istemiş ve kendilerince oldukça radikal kararlar almışlardır. Bunu, mecbur oldukları için yapmışlardır ve yeni yaşam kurmaya çalışmaktadırlar. Bu çaba,

sığınan ve sığınmacı kadınların göçe uyumda daha başarılı olmasına yol açmaktadır (Buz, 2006).

Yaşadıkları yeri savaş, çatışma gibi olumsuz durumlar nedeniyle mecburi bir şekilde terk etmek zorunda kalan kadınlar göç ettikleri topluma uyum sağlamak zorunda kalmaktadırlar. Bu zorunluluk ise onların sosyal ve ekonomik anlamda daha bilinçli olmalarını sağlamaktadır. Kadınlar hem geçmiş olumsuz deneyimlerle hem de gittikleri yerde karşılaştıkları olumsuz algılarla olan mücadeleleri sırasında çevrelerinde gelişen olaylara karşı daha hassas bir şekilde bakmaya başlamaktadırlar. Çokyaman (2020)'ın yapmış olduğu çalışmada Türkiye'ye göç eden kadınların uyum sürecinde yoğun bir şekilde televizyondan yararlandıklarını belirtmiştir. Bu çalışmaya göre mülteci kadınlar medyada yer alan haberleri izleyerek içinde yaşadığı toplumun düşünce ve davranışlarını anlamlandırmaya çalışmaktadırlar. Özellikle haberlerde yoğun bir şekilde Suriyelilerden bahsederken 'misafir' ifadesinin kullanılması sebebiyle mülteci kadınlar Türkiye'de daha çok misafir gibi bir tutum içerisine girerek uyum süreci geçirmektedirler. Bundan dolayı mülteci kadınlar etrafındaki diğer bireyleri rahatsız etmemeye yönelik hassasiyet geliştirmeye başlamışlardır. Bu geliştirilen hassasiyet ise mülteci kadınların uyum sürecine önemli bir katkı sağlamaktadır. Mülteci kadınlar uyum sürecini kolaylaştıran hassasiyet geliştirseler bile bir yandan da uyumlarını zorlaştıran bir dışlanmaya da maruz kalmaktadırlar. Dışlanma durumu ile karşılaşan mülteci kadınlar içe kapanık ve toplumdan uzak bir davranış geliştirmeye başlamaktadır. Tüm bunlar düşünüldüğünde Türkiye'de kalış sürelerine bağlı olarak uyum sağlayabilen mülteci kadınların Türkiye'ye bağlılıklarının arttığı ve geri dönme eğilimlerinin azaldığı da ortaya çıkmıştır.

Göç eden Suriyeli mülteci kadınların toplumsal anlamdaki rolünde nitelik bakımında önemli değişimler olamasa da niceliksel anlamda bazı değişimler oluşmuştur. Bu niceliksel değişimler arasında çok eşli evlilikler ve çocuk yaşıta evlilikler yer almaktadır. Çok eşli ve erken yaşta gerçekleşen evlilikler Suriye'de normal olarak karşılandığı için Suriyeliler arasında gerçekleşirken bir süre sonra Suriyeli mülteci kadınların Türk erkeklerle de bu tür evlilikler yaptığı görünmeye başlamıştır. Mülteci kadınların Türk erkeklerle gerçekleştirdiği evlilikler sayesinde kurulacak bağlarla ülkede kalıcı yerleşimci olmak istedikleri bilinmektedir. Bu tür evlilikler dışında ise mülteci

kadınların ve kız çocuklarının cinsel istismara uğradıkları ve kimi zamanda evlilik ilişkileri ticaret aracı haline getirilmeye başlanmış, bazen de evlilik vaadiyle mülteci kadınların fuhşa itildiği gözlenmeye başlamıştır (Çokyaman, 2020).

II.BÖLÜM

2.TUTUNMA VE MÜLTECİLERİN HAYATA TUTUNMA STRATEJİLERİ

2.1.Göç ve Kadın

Bir ülkede çatışma ve iç savaş başladıysa bu durumdan kadınlar bir sürü sıkıntıyla karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle ailesini kaybetmiş bekar kadınlar ya da eşini kaybetmiş ve çocuklarıyla tek başına tutunmaya çalışan hassas durumdaki binlerce kadın birçok sıkıntıyla mücadele etmektedirler. Bu kadınların gerek tek başlarına çocuklarıyla gerekse de aileleriyle (anne, baba, teyze, amca vb.) birlikte göç ettikleri ülkelerde de sorunlar yaşamaktadırlar. Özellikle bu kadınlar dil sorunu nedeniyle yaşadıkları sorunları anlatamamakta ve mağduriyet yaşasa bile ne yapacağını bilememektedir (Karaca ve Doğan, 2014).

Hem isteğe bağlı hem de zorunlu göçte kadınların erkeklerle aynı orana ulaşması kadın göçünün ayrıca ele alınmasını gerektirmektedir. Geçmişte erkekler sadece iş için göç etme eğiliminde iken ve kadınlar kalan aile üyeleri ve çocuklarının bakımı için ülkelerinde kalmaktayken, günümüzde kadınlar kendi başlarına ve bağımsız göçmendirler. Kadınlar özellikle karşılaştıkları şiddet durumlarında göç kararı almaktadır. Şiddetin en yoğun bir şekilde karşılaşıldığı durum olan savaş ve çatışma ortamlarında ise göç kararı almak kadınlar için kaçınılmaz bir durum haline gelmektedir. Savaş ve çatışma ortamında fiziksel saldırıların yanı sıra kadınlara karşı cinsel saldırıların da var olması kadınların savaş sırasındaki karşılaşılabilecekleri tüm saldırı tipleriyle karşı karşıya kalmasına sebep olmaktadır. Savaş şartlarında tüm bu çeşitli saldırganlıklara karşı kadınların hızlı bir şekilde göç etme kararı alarak daha güvenli olduğunu düşündükleri başka ülkelere göç etmektedir (Buz, 2006).

Kadınların göç etmesiyle yaşadığı sorunlar bitmemekte göç ettikleri yerlerde de çeşitli sorunlar yaşamaya devam etmektedirler. Bu yaşanan sorunlar arasında ise özellikle erken yaşta evlilik ve erken yaşta gebelik gibi sorunlar bulunmaktadır. Cinsel ilişkilerinde korunma yöntemlerini kullanmayan Suriyeli mülteci kadınların bu nedenle çok kısa zaman aralıklarında ve çok sayıda gebelik süreci yaşadıkları bilinmektedir (Karaca ve Doğan, 2014). Türkiye'ye göç eden Suriyeli kadınların yapmış oldukları evlilikler Türkiye'de yabancı gelin istatistiklerini de değiştirmiştir. 2015 yılında yabancı gelin oranının tüm gelinlere oranı %3,1 iken 2019 yılına gelindiğinde bu oran %4,3 olmuştur (TÜİK, 2022; TÜİK, 2016). Bu veri dikkate alındığında Türkiye'ye göç eden kadınlarla Türkiye'de yaşayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının yapmış oldukları evliliklerinin arttığı ortaya çıkmaktadır.

Suriyeli kadınların çok sayıda çocuk doğurması, aile planlama yöntemlerini tercih etmemeleri, erkek çocuk sahibi olmak istemeleri, erken yaşta evliliği normal görmeleri, çok eşliliğin olması gibi nedenler de kadınların hem kendilerinden kaynaklı hem de baskı sonucu oluşan sorunlar olarak bilinmektedir (Gümüş ve ark., 2017). Erken yaşta evlilik veya çok fazla çocuk doğurma gibi sorunlar dışında kadınların göç ettikleri yerlerde karşılaştığı önemli bir sorunda cinsel istismardır. Göç ettiği yerde haklarını bilmeyen, haklarını bilse de dil sorunu nedeniyle sorunlarını anlatamayan mülteci kadınlar yoğun bir şekilde cinsel istismara maruz kalmaktadır. Cinsel istismar sonucu ise ortaya depresyon, istenmeyen gebelikler ve cinsel yolla bulaşıcı hastalıklar gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır (Deniz, 2014).

Mülteci kadınlar bireysel olarak karşılaştıkları sorunların yanı sıra göç ettikleri yerlerde halkın gösterdiği baskılarla da karşılaşmaktadır. Özellikle göç edilen yerlerde yaşayan kadınların mülteci kadınları tehdit ve rakip ve tehdit olarak algılamaktadır. Mülteci kadınların yerel kadınların işlerini ellerinden alma ihtimalinin olması ve sahip oldukları imkanları mültecilerle paylaşmak istememeleri gibi sebepler mülteci kadınları göç ettikleri yerlerde dışlanmasına ve mahalle baskısı ile karşı karşıya kalmalarına sebep olmaktadır. Bu dışlanma ve mahalle baskıları sebebiyle mülteci kadınlar sürekli gittikleri toplumda yabancılaşma hissetme ve topluma uyum sağlamakta zorlanmaktadır (Aydemir, 2018). Bunların dışında mülteci kadınların aile kurumunu da tehdit ettiğine dair korkular da halk tarafından tartışılan konulardan birisi olarak karşımıza

çıkmaktadır. Özellikle haberlerde Suriyeli mülteci kadınların Türk erkekleri ile yaptıkları evliliklerin sıklıkla sunulması, toplumda Suriyeli kadınlarla ilgili olumsuz bir algı oluşmasına sebep olmuştur (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı [ASPB], 2016).

Mülteci kadınların hem kendi toplumunun hem de göç ettiği toplumun ataerkil baskısı ile üzerinde diğer mültecilere göre daha fazla baskı hissetmektedir. Özellikle göç ettikleri yerlerde eğitimlerini sürdüremeyen mülteci kadınlar ya doğrudan çalışmaya hayatına girmeleri ya da ev içinde yaşamlarını sürdürmeleri sebebiyle geleceğe dair umutlarını tüketmektedirler. Geleceğe dair umutlarını yitirmemek adına da evlenip çocuk sahibi olmayı tercih etmektedirler (Tarla, 2019).

Kadınlar savaşın etkilediği ülkelerde kendilerine gıda ve diğer malzeme sağlayan erkeklerle evlilik dışı ilişkiye girmeleri de karşılaştıkları başka bir sorundur. Küçük çocuğu olan, evli ya da evli olmayan kadınlar arasında bu açıdan önemli farklılıklar bulunmamaktadır (Nikolić-Ristanović, 2003).

2.2.Uyum ve Tutunma

Mültecilerin göç ettikleri yerlere uyum ve tutunma süreleri göç ettikleri yerlerde geçirdikleri zamana göre değişmektedir. Göç eden bireyler veya grupların göç ettikleri yerlerdeki yaşam süreleri uzadıkça o yere ait siyasi, kültürel, ekonomik ve toplumsal değişkenleri takip ederek ve öğrenerek geleneksel tutum ve davranışlarını değiştirdikleri bilinmektedir (Özer, 2004). Mültecilerin bireysel olarak ya da gruplar halinde kendi iradeleri ile gerçekleştirdikleri uyum ve tutunma stratejilerinin yanı sıra bazen de hem göç politikaları hem de yerel halkın tutumu bu stratejilerin değişmesini ve kendi iradeleri dışındaki farklı tutunma stratejilerini de kullandıkları görülmektedir (Dedeoğlu ve Gökmen, 2020). Bu durum ise sonuç olarak mültecilerin toplumsal katılımlarını ve aidiyet duygusu geliştirmelerini de büyük ölçüde dönüştürmektedir (Kontos, 2009).

Suriye'den Türkiye'ye gelen mültecilerin geliştirdikleri tutunma stratejilerinin başında kimliklerini belli eden sembollerin kamusal ortamlarda kullanılmaması, Türkçe bilinmiyorsa konuşulmaması, kıyafet tarzı ve başörtülerinin bağlanma şeklinin değiştirilmesi ve sessiz kalmak gibi durumlar gelmektedir (Doğan ve ark., 2020).

Yaşadıkları zorluklar nedeniyle göç etmek zorunda kalanların, sahip oldukları yaşam tarzından dolayı kültürel, sosyal ve ekonomik anlamda göç ettikleri yerlerde yaşayan yerli halktan ayrıldığı bilinmektedir. Mültecilerin mevcut yaşam tarzları, göç ettikleri yerlerde sürdürdükleri yaşam deneyimleri ve göç etmeden önceki olumsuz yaşam deneyimleri şimdiki yaşamlarını etkilemesi, hayata tutunma biçimlerini ve uyumlarını şekillendirmektedir (Tayanç, 2016).

Göç edenlerin kent yaşamına tutunmaları açısından medeni durumlarının önemli bir değişken olduğu bilinmektedir. Bu değişkenin etkilediği ilk önemli faktör ise göç etme kararının alınmasıdır. Evli olan bireylerle evli olmayan bireylerin göç etme kararı alma süreçlerindeki motivasyonları arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Özellikle evli olan bireyler göç etme kararı alma sürecinde kendilerinden ziyade aile üyelerini (özellikle de çocuklarını) daha iyi bir yaşam standartlarına ulaştırma arzusu taşımaktadırlar. Koyuncu (2011)'in yapmış olduğu araştırmada göç edenler, genellikle çocuklarını daha iyi hayat standartlarına ulaştırmak motivasyonu ile göç ettiklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda düşünürsek evli olmanın göç etme konusunda farklı bir motivasyon sağladığı düşünülmektedir.

Göç etme kararı almadaki motivasyonlardan bir diğeri de kadınların tek başlarına zor şartlar altında yaşamlarını sürdürmek zorunda kalmalarıdır. Bu durumda olan kadınlar ister eşinden ayrı ve çocuk sahibi olsun ister bekar olsun daha rahat bir yaşam sürdürecekleri yerlere göç etmektedirler. Kadınlar bekar ya da dul olsun göç etmeden önce veya göç ettikten sonra evlilik sürecine girmektedirler. Örneğin bazı araştırmalar son yıllarda Suriye'den göç eden kadınlardan bazılarının Türk erkeklerle evliliği göç konusunda stratejik bir durum olarak görmektedir. Hatta kendileriyle evlenmek istediklerini belirten erkeklerin genellikle dul oldukları bazen de resmi bir evlilikleri olmalarına rağmen ikinci eş teklifinde bulunduklarını belirtmişlerdir.

Coşkun (2019)'un yapmış olduğu çalışmada bu durumla ilgili örneklerle rastlanmıştır. Suriyeli kadınların Türkiye'de kendi iradeleriyle evlenmelerinin yanı sıra aileleri tarafından zorla da evlendirildikleri sonucu da aynı çalışmada elde edilmiştir. Yine aynı çalışmada Suriyeli kadınların Türkiye'ye göç ettikten sonra yapmış oldukları evliliklerde olumlu örneğe rastlanmamakla birlikte ikinci eş olarak evlenen Suriyeli

kadın örnekleriyle karşılaşmıştır. Suriyeli kadınlar, yapmış oldukları bu evliliklerde uyum sağlamayı kolay olması sebebiyle etnik ve dini benzerlik gösteren bireylerle evlenmeyi öncelemişlerdir. Ama devam eden Suriye'deki savaş ortamına geri dönme korkusundan dolayı, geldikleri ülkenin vatandaşı olabilmek için ve Türkiye'de sunulan hayat standartlarının kendi ülkelerindeki mevcut koşullardan daha iyi olmasından ötürü evlilik Suriyeliler kadınlar için bir strateji olarak görülmektedir (Coşkun, 2019).

Topçu (2019)'un yapmış olduğu bir araştırmada ise bazı Suriyeli kadınların kendilerini bulundukları toplumdan tamamen izole ederek topluma uyum sağlamakta zorlandıklarını tespit etmiştir. Uyum sağlayamayan kadınların yanı sıra bazı Suriyeli kadınlar ise, toplumla kaynaşmış ve toplumda aktif bir birey olarak yaşamlarını sürdürmektedir. Hatta uyum sağlayan bu kadınlardan bazıları toplumla öyle bütünleşmişler ki savaş bitse dahi ülkelerine dönmek istememektedir. Bu geri dönmeye dair düşüncenin en önemli sebebini Topçu (2019) Türkiye'de kendi düzenini kurmaları ve topluma uyum sağlayarak toplumun bir üyesi gibi hissetmeleri olarak belirtmiştir.

Şakar (2019)'un yapmış olduğu bir çalışmada Suriye'deki çatışma ortamının uzun sürmesi ve hala devam etmesi sebebiyle Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarında tahammülsüzlüğün arttığını belirtmekte ve bu artan tahammülsüzlük sebebiyle Suriyeli kadınların gittikçe yalnızlaştığını ve gündelik yaşamlarını daralttığını söylemektedir. Bu durum Suriyeli göçmen kadınların Türkiye'ye uyum sağlamada ve tutunma konularında sorunlarla karşı karşıya kaldıklarının önemli bir göstergesidir.

Kadın mültecilerin yaşamış oldukları olumsuz şartlardan daha iyi hayat standartlarına geçmek için evliliğin bir strateji olarak kullanıldığı belirtilmekte ama bu stratejik evliliğin bir tercih mi, yoksa bir zorunluluk mu olduğu sorusu hala tartışılmaktadır (Gönül, 2020). Gönül (2020) yapmış olduğu çalışmada mülteci kadınların yapmış oldukları evlilikleri yerinden edilme, ekonomik ve statü kaybı gibi oluşma ihtimali yüksek olumsuz durumlara karşı geliştirilen bir strateji olarak tespit etmiştir.

2.3.Dayanıklılık ve Tutunma

Mültecilerin göç ettikleri yerlere uyumu konusunda önemli bir faktör olan dayanıklılık kavramı İngilizcede “resilience” olarak kullanılmakta ve Oxford sözlüğünde “zor şartların ardından çabucak toparlanıp yaşamı güçlü bir şekilde sürdürebilmek” olarak tanımlanmıştır. “Resilience” kelimesi Latince’de ise “resilire” kelimesinden türetilmiş ve bir maddenin esnek olması ve aslına kolay bir şekilde dönüşebilmesi anlamı taşımaktadır (Greene, 2002). Lazarus (1993) ise bu durumu metaller üzerinden örneklendirerek dayanıklı metallerin stres karşısında kırılmak yerine büküldüğünü ve geri teptiğini belirterek açıklamıştır. Türkçede ise dayanıklılık kelimesi dayanmak kökünden gelmektedir. Türk Dil Kurumuna (TDK) göre dayanmak kelimesinin farklı anlamları bulunsa da psikolojik dayanıklılık ile ilişkilendirilebilecek olan bir tanım da bulunmaktadır. Bu tanıma göre dayanmak kelimesi “güç bir duruma katlanmak, çekmek, sabretmek, tahammül etmek” veya “zarar görmemek, varlığını korumak, hasar görmemek” olarak açıklanmıştır. Ayrıca dayanıklılık kelimesinin yerine “sağlamlık, güçlülük ve metanet” gibi eş anlama sahip kelimeler de kullanılmaktadır (Sayan, 2021). Genel olarak, dayanıklılık kavramı ister bir toplum isterse de bir grup adına olsun bireyin içinde bulunduğu toplumun oluşturduğu sosyal ağlar ve sınırlara odaklanmaktadır (Karakılıç, Körükmez ve Soykan, 2019).

Özellikle savaş ve çatışma ortamlarından göç eden mültecilerin sayılarının son zamanlarda hızlı bir şekilde artmaya başlamasıyla psikolojik dayanıklılığın ortaya çıkardığı ve geliştirdiği faktörlerin neler olduğuna dair soruları da ortaya çıkarmıştır. Zor şartlar dolayısıyla ülkesini terk eden mülteciler göç öncesinde, göç sırasında ve göç ettikleri yerlerde pek çok zorlayıcı yaşam koşulu ve travma oluşturan olayları tecrübe etmektedirler. İşte dayanıklılık kavramı da burada ortaya çıkmakta ve bu zor şartlara rağmen mültecilerin bazıları yaşama karşı dayanıklılık gösterebilmektedir. Birçok mülteci arasından bazıları diğer mültecilere oranla gittikleri yerlere daha hızlı bir şekilde uyum sağladıkları gözlemlendiğinden bu durumun dayanıklılıkla ilişkili olup olmadığı sorusunu ortaya çıkarmıştır (Castro ve Murray, 2010). İşte bu nedenle dayanıklılıkla ilgili çalışmalar gün geçtikçe artmaya başlasa da dayanıklılığın mülteciler üzerinde etkilerinin ne düzeyde olduğunu incelemeye yönelik araştırmaların sayısının az olduğunu söylemek mümkündür.

Dayanıklılıkla ilgili çalışmalar incelendiğinde dikkat çeken çalışma içeriklerinden birisi dayanıklılık stratejilerinin incelenmesi olmuştur. Bu çalışmalardan birisinde Danimarka'nın farklı bölgelerde yaşamlarının sürdüren 13-21 yaş aralığındaki genç mültecilerle yapılan bir çalışmada gençlerin dayanıklılık stratejileri incelenmiştir. Bu çalışmaya göre genç mültecilerin dayanıklılık konusunda okulda performans sergilemek, akranlarından ve ebeveynlerinden destek almak, otonom davranmak ve yaşamaya başladıkları yeni topluma uyum sağlamak gibi stratejileri kullandıkları belirlenmiştir (Sleijpen, Mooren, Kleber ve Boeije, 2017).

Norveç'teki başka bir çalışmaya göre ise Eritre'den göç eden mülteci kadınlarla zorluklarla başa çıkma ve psikolojik dayanıklılık üzerine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler sonrasındaki bulgular mülteci kadınlara gelecek odaklı ve olumlu düşünmek, kendi toplumlarından bireylerin desteğini görmek ve dini inançları kişilerin sorunlarıyla baş etmelerinde yardımcı olmakta ve bu durumlar kadınların dayanıklılığını artırmaktadır (Abraham ve Hanssen, 2018).

Kenya'da yaşayan Kongolu mültecilerle gerçekleştirilen başka bir çalışmada ise kader inancının, dindar toplumlarına olan güvenin, borç alabilecekleri kimseler bulmanın, geçmişi ve şimdiyi zihinsel olarak bölmenin başa çıkma yolu olarak kullanıldığına dair bulgular tespit edilmiştir (Tippens, 2017).

Dayanıklılık konusunda yapılan başka bir çalışmada, mültecilerin psikolojik dayanıklılıklarını etkileyen faktörleri anlamak amaçlanmış ve bu amaç doğrultusunda dayanıklılık konusunda alan yazın incelenmiştir. Bu çalışmaya göre, dayanıklılık konusunda yapılan çalışmaların birçoğu kişisel özellikler, manevi ve dini inançlar sosyal destek gibi etmenlerin dayanıklılığı artırdığı bulgusuna ulaşılmıştır. Örneğin; kadın mültecilerle yapılan görüşmeler sonrasında iyimserlik, uyum becerisi ve sabır gibi kişisel özellikler kişilerin baş etmesine yardım ettiği tespit edilmiştir. Ayrıca baş etme konusunda kararlı olan kişilerin kendilerini daha kontrol sahibi bireyleri olarak gördükleri de tespit edilmiştir (Hutchinson ve Dorsett, 2012).

Bazı araştırmalar ise mültecilerin yaşadığı yerlerde almış oldukları sosyal desteğin onların dayanıklılığına olumlu bir etkisinin olduğunu da göstermiştir. Farklı yaşam

deneyimleri ve geçmişleri olan mültecilerle yapılan bir çalışmada ise aile ve arkadaş desteğinin psikolojik dayanıklılıkla pozitif bir ilişkisinin olmasının yanı sıra mültecilerin kendi etnik topluluklarından aldıkları desteklerin de baş etme ve uyum sağlama konusunda mültecilere yardımcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dayanıklılıkla ilgili yapılan çalışmalarda maneviyatın da mültecilerin dayanıklılığını artıran önemli bir unsur olduğu bilgisi çıkmaktadır. Maneviyat kişilerin olumsuz yaşam deneyimleriyle, kayıplarla, göç sırasında karşılaşılan zorluklarla ve travmalarla baş etmesinde yardımcı olduğu ve mültecilerin dayanıklılığını güçlendirdiği bilinmektedir (Sossou ve ark., 2008). Örneğin karşılaştıkları olayların kendi ellerinde değil Tanrı'nın elinde olduğu inancı mülteciler arasında yaygın olarak görülmüştür (Khawaja ve ark., 2008). Kira, Templin, ve ark. (2006), yaptıkları çalışmada ise mültecilerin dini ibadetleri yaşadıkları streslerle baş etmede kullandıklarını açıklamışlardır. Yine aynı araştırmada mültecilerde, aile bütünlüğü bozulmadan göç etmeyi başarabilen ailelerden gelen bireylerin dağılmış aile yapısına sahip olan mültecilere nazaran daha dayanıklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Dwairy ve ark., 2006).

Hatay'da yaşayan mültecilerle yapılan bir çalışmada ise 310 Suriyeli bireyle görüşme gerçekleştirilmiş ve bu görüşmelerin sonucunda psikolojik dayanıklılığın travma sonrası sağlıklı bir ortamda büyüme ile anlamlı şekilde ilişkili olduğu belirtilmiştir (Cengiz, Ergün ve Çakıcı, 2019). Bunların yanı sıra göç sonrası oluşan zor yaşam şartları ise mültecilerin psikolojik dayanıklılığını azaltmaktadır. Dayanıklılığı ve dolayısıyla uyumu zorlaştıran zorluklar arasında ise yaşanan yerin dilinin bilinmemesi, yerel halk tarafından yapılan ayrımcılık, dışlanma ve kaynaklara erişimin zorluğu yer almaktadır. Bunlara ek olarak, bazı çalışmalar mültecilerin yaşadığı zorlukların patoloji ve travma etiketi ile anılmalarının psikolojik dayanıklılıklarını olumsuz yönde etkilediğini belirtmektedir (Hutchinson ve Dorsett, 2012).

Ayrıca göçmenler zor ve sıkıntılı zamanlarında var olan durumlarını da korumak istemekte ve bu amaçla çaba göstermektedirler. Bununla birlikte göçmelerin zor zamanlarda dayanıklılık göstermesi ve bulundukları yaşam biçimine uyum sağlamaları onları kültürleri ile de ilişkilidir. Çünkü göçmen kadınlar zorluklarla mücadele ederken

içinde bulundukları kültürel faktörleri kullanmaktadırlar. Yani aslında dayanıklılık kültürün de bir parçasıdır (Sağır, 2014).

Göç eden kadınlar için göç ettikleri yerlere yerleşmesi olağanüstü stresli bir süreçtir. Bu yerleşme sürecindeki zorlukların başında yer alan sosyal ve ekonomik zorluklara ek olarak fiziksel ve ruhsal sağlık sorunları da eklenmektedir. Bu durum kadın mülteciler için cinsiyet temelli bir sorun olduğundan onlar için daha ağır şartlar oluşmaktadır. Özellikle göç edilen yerdeki dilin yeterince iyi bilinmemesi, eğitim seviyesinin düşük olması, kendi ülkelerindeki elde ettikleri becerilerin yeni ülkeye taşınamaması gibi faktörler yeniden yerleşme sürecinde kadınları daha kırılgan hale getirmektedir. Bu kırılganlık ise kadınların uyum sürecini zorlaştırmaktadır (Körükmez, Karakılıç ve Danış, 2020). Bu zorluklarla mücadele eden kadınlar için uyum sürecini kolaylaştırmak ve göç edilen yerde daha dayanıklı olabilmek için göç edilen yerde evlilik bir seçenek olmaktadır.

III.BÖLÜM

3.YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Modeli

Suriye’de yaşanan savaş sonrasında Türkiye’ye göç edip hayatlarına burada devam eden Suriyeli mülteci kadınların evliliği bir tutunma strateji olarak kullanıp kullanmadıklarını incelemek bu araştırmanın başlıca konusunu oluşturmaktadır. Göçmen kadınların, Türkiye’de kendilerini nasıl hissettikleri, günlük yaşantıları, Suriye’deki yaşam koşulları, aile hayatları, evlilik süreçleri, beklentileri çalışmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır. Türkiye’de tutunma stratejisi olarak göçmen evliliğinin incelendiği bu araştırmada sosyal bilimler alanındaki bilimsel araştırmalarda sıklıkla tercih edilen bir yöntem olan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır (Karasar, 2010). Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni ile yapılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2016)’e göre durum çalışmasının en önemli özelliği bir ya da daha fazla durumun derinlemesine araştırılması ve incelenmesidir.

3.2.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Suriye’den Türkiye’ye sığınmış ve Türkiye’de evlilik yapmış Suriyeli göçmen kadınlar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubu ise araştırmacı tarafından kartopu örneklem yöntemiyle seçilmiş Türkiye’de evlilik yapmış 15 Suriyeli kadından oluşmaktadır. Örneklem grubunda yer alan kadınların yaşları 24-53 yaş arasında yer almaktadır. Mülakat yapılan Suriyeli kadınların, doğup büyüdüğü yerler arasında ise Halep, Şam, İdlip gibi şehirler yer almaktadır. Ayrıca örneklem grubunun eğitim düzeyleri ise ilkokulu, ortaokulu, lise, üniversite terk ve üniversite düzeyindedir. Örneklem grubunda yer alan kadınlar çalışmada “K” harfi ile kodlanmıştır. Suriyeli göçmen kadınlarla yapılan derinlemesine yapılan mülakatlar sonrası elde edilen bulgular açıklanırken de kadınlar yine K harfi ile anılacaktır. Karışıklık olmaması içinde

mülakat yapılan kadınlar sırasıyla K1, K2, K3, K15 olarak numaralandırılmıştır. Örneklem grubuna ilişkin veriler tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Örneklem grubunun demografik bilgileri

	Doğum tarihi	Doğum yeri	Eğitim durumu
K1	1985	Halep	İlkokul
K2	1984	Halep	İlkokul
K3	1996	Halep	Üniversite (terk)
K4	1968	Halep	İlkokul
K5	1980	İdlip	İlkokul
K6	1986	Şam	İlkokul
K7	1983	Halep	İlkokul
K8	1988	İdlip	Ortaokul
K9	1995	Şam	Ortaokul
K10	1989	İdlip	İlkokul
K11	1993	Şam	Üniversite
K12	1972	Halep	Üniversite
K13	1997	İdlip	Lise
K14	1986	Halep	İlkokul
K15	1986	Halep	Lise

3.3. Veri Toplama Teknikleri

Araştırmada kullanılacak veriler mülakat tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Mülakat; iki ya da daha fazla kişi arasında belirli bir amaç etrafında ve belli bir düzende yapılan soru-cevap şeklinde yapılan söyleşi tekniğidir olup sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılmaktadır (Coşkun, Altunışık ve Yıldırım, 2017). Mülakat tekniğinde yapılan görüşmelerde veriler toplanırken araştırmacı soruduğu sorulara görüşme yapılan kişilerden aldığı cevapları kaydederek konu hakkında detaylı bir şekilde alır. Bu tür görüşmelerde görüşülen kişi ile görüşmeci arasındaki diyaloglar ve kurulan ilişkiler görüşmenin güvenilirliği açısından son derece önemlidir. Araştırmacı görüşme esnasında hassas, özenli ve dikkatli olarak görüşmenin güvenilirliğini artırarak araştırma için doğru veriler elde edebilir (Kümbetoğlu, 2005).

Verileri toplamak için araştırmacı tarafından hazırlanmış yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formu toplam 20 sorudan oluşmaktadır. Görüşme soruları araştırmanın amacına hizmet edecek şekilde araştırması tarafından konu ile ilgili ilgili literatür incelenerek geliştirilmiştir. Hazırlanmış olan görüşme formu 2 göçmen kadına uygulanarak görüşme sorularının anlaşılır ve açık sorulardan oluşup oluşmadığı test edilmiştir. Yapılan örnek uygulamalar aracılığıyla görüşme formunda yer alan soruların göçmen mülteci kadınlar tarafından kolaylıkla anlaşıldığı ve cevap verildiği gözlemlenmiştir. Hazırlanan görüşme formunun, çalışmanın amacına ulaşmasını gerçekleştirmede yeterli ve geçerli olup olmadığının değerlendirilmesi amacıyla alan uzmanlarından görüşler alınmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizi betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2016)'e göre betimsel analiz ile elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu araştırmada yapılan mülakatlar sırasında elde edilen veriler araştırmanın temel amacının temasına yönelik bulguların yer alıp almadığını tespit etmek amacıyla derinlemesine incelenmiştir. Araştırmanın örneklem grubunda yer alan mülteci kadınlarla yapılan görüşmelerde Türkiye'ye göç etme sürecinde veya göç sonrasında bu ülkede tutunmak için evliliğin stratejik olarak kullanılıp kullanılmadığına dair veriler aranmıştır. Bu verilere ulaşmak için kaydedilen görüşmeler transkript edilerek analizler metinler üzerinden yapılmıştır.

IV.BÖLÜM

4.BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın bulguları mülakatlardan elde edilen veriler ışığında açıklanmıştır. Bulgular ele alınırken araştırmanın açıklık getiren mülakat soruları bulgu başlıkları olarak belirlenmiştir. Aşağıda yer alan her bir bulgu başlığı mülakatlardan elde edilen veriler, mülakatlardan alınan kanıt niteliğinde örnek cevaplar ve literatür ışığında açıklanmıştır. Yapılan görüşmeler sonrasında elde edilen veriler analiz edildiğinde mülteci kadınların savaş öncesi ve savaş sürecinde Suriye'deki yaşamları, Savaş sürecinde Türkiye'ye geliş süreçleri, Türkiye'ye geldikten sonra Türkiye'den aldıkları destekler, Türkiye'deki evlilik süreçleri, evliliğin uyum süreçlerine etkileri gibi bulgular ortaya çıkarılmış ve tüm bu bulgular ışığında evliliğin uyum ve tutunmayı nasıl etkilediği tartışılmıştır.

4.1.Savaş Öncesi ve Savaş Sürecinde Suriye'de Yaşam Şekli

Yapılan mülakatlarda mülteci kadınların Suriye'de yaşadıkları bölge, yaş, dindarlık düzeyleri ve eğitim durumları gibi değişkenlerin evlilik durumlarını nasıl belirlediği ve etkilediği ile ilgili tespit yapılmıştır. Yapılan mülakatlarda Suriye'den göç eden mülteci kadınların yaşları 24-53 arasında değişmektedir. Mülakat yapılan mülteci kadınların eğitim durumları genellikle ilkokulu düzeyindedir. Görüşülen kadınlar iç savaş öncesi Suriye'de; Halep, İdlip ve Şam şehirlerinde yaşadıklarını ve Suriye'de yaşarken dindar bir aileye sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bazı kadınlar geleneksel bir dindarlık anlayışına sahip olduklarını, dini bir etkinliğe katılmadan evlerinde ibadetlerini yaptıklarını belirtmişlerdir. Yapılan görüşmelerde dindar olma durumuyla ilgili K7 “*Dindar bir insandım namazımı kılar ibadetlerimi yerine getirirdim...*”, K12 ise “*Ben dindar eğitilmiş bir insanım...*” şeklinde düşüncesini ifade etmiştir. Görüşme yapılan kadınlardan birisi -K13- ise dindar olma durumuyla ilgili bir ifadede bulunmamış, modern bir hayat sürdürdüğünü “*Modern çağdaş bir Suriyeli savaş öncesi Esat sempatzanıydım ama savaştan sonra onun yaptıklarını gördükten sonra sevmemeye başladım...*” ifadesiyle belirtmiştir.

Görüşmeler sonucunda mülteci kadınların büyük bir çoğunluğunun eğitim durumlarının lise ve altı düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Örneğin K2 “*İlkokul mezunuyum. Ailem ortaokul ve lisede okumama başörtüsünden dolayı izin vermedi...*” hem ilkokul mezunu olduğunu ifade etmiş, ayrıca ilkokulu sonrası eğitime devam etmeme sebebini açıklamıştır. K2 örneğinde olduğu gibi görüşme yapılan kadınlardan bazıları da Suriye’de ortaokul ve lisede kız çocuklarının başörtüsü ile okumasına izin verilmediği için eğitimlerine devam etmediklerini belirtmişlerdir. Yine görüşme yapılan kadınlardan K4 de “*...Annemin yardımı ihtiyacı var diye ilkokuldan sonra okutmadılar beni. Kızlar okumaz dediler...*” diyerek ilkokul sonrası eğitime devam etmeme sebebini geleneklere dayandırmıştır. Eğitimine devam eden kadınlardan birisi de savaş sebebi ile eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalmıştır. K3 “*Savaştan dolayı üniversiteyi ikinci yıl terk ettim...*” ifadesi ile üniversiteye başladığını ama daha sonra terk etmek zorunda kaldığını ifade etmiştir.

Sonuç itibarıyla görüşme yapılan kadınların çoğunluğu geleneksel olarak dindar olduklarını, geleneklerine bağlı olduklarını, ailelerinin de geleneklere bağlı olduklarını ifade etmişlerdir. Hatta dindarlık durumu ve geleneklere bağlı olma, onların eğitim serüvenlerini de etkilemiştir.

Görüşme yapılan kadınların tamamı Suriye’deki yaşamlarından memnun olduklarını, ekonomik olarak iyi durumda olduklarını dile getirmişlerdir. Bu durumla ilgili K3 “*...Babam, erkek kardeşim çalışıyordu bizi hiçbir şeye muhtaç etmediler...*”, K9 “*Suriye’de hayatımız çok güzeldi evimiz arabamız vardı...*”, K10 “*...Suriye’de güzel ve güvenli bir hayatımız vardı...*” ve K13 “*Babam tüccardı. Maddi durumumuz iyiydi. Çok güzel ve normal bir hayatımız vardı...*” gibi ifadelerde bulunarak savaş öncesi Suriye’deki hayatlarının ekonomik olarak iyi bir durumda olduğunu ve rahat bir yaşam sürdürdüklerini belirtmişlerdir. Sonuç olarak görüşme yapılan kadınlar gerek eğitim durumları düşük gerekse de yüksek olsun Suriye’deki yaşamlarından özellikle refah açısından memnun olduklarını dile getirmişlerdir.

Bunların dışında görüşme yapılan kadınlar savaş öncesi aile durumları hakkında da bilgi vermişlerdir. Görüşme yapılan ailelerden bazıları Suriye’de bir evlilik geçirmişler,

bazıları ise de hiç evlenmemişlerdir. Ama evlenmiş olanların tamamı da kocalarının ölümü sebebi ile bekar bir şekilde yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Kocalarının ölümü sebebiyle bekar şekilde hayatlarını sürdüren kadınların tamamının çocukları bulunmakta ve bu kadınlar ya çocukları ile birlikte yaşamlarını sürdürmekte ya da kendi ailesinin yanına dönerek onların destekleri ile yaşamlarını sürdürmekteydiler. Bunlar arasında K2 “...Okumamıştım, zaten evlendim. Dört çocuğum olmuştu. Sonra eşim vefat etti. Ailem çocuklarını bırak eve dön dedi. Ben onları bırakamadım. Mecbur kaldılar ben de çocuklarımla ailemin yanına döndüm. Bana giriş katta küçük bir daireyi verdiler. Savaştan önce hiçbir sıkıntım yoktu. Suriye’deki hayır kurumları dernekler yetimlerim var diye bana yardım ettiler...” diyerek Suriye’deki başından geçem evlilik sürecini açıklamıştır.

K4 ise “...Savaş çıkmadan önce 19 yaşına gelince evlendim. Daha sonra eşim kanser hastalığına yakalandı ve vefat etti. İki çocuğumla dul kaldım. Eşimden kalan maaşla normal bir hayat yaşıyordum. Kimseye muhtaç değildik ve yaşayıp gidiyorduk. Bazen beni isteyenler oluyordu çünkü çok genç yaşta dul kalmıştım ama ben evlenmek istemiyordum...” diyerek iki çocukla yaşam serüvenini anlatarak yeniden evlenme konusunda isteksizliğini de muhtaç olmadığı düşüncesiyle belirtmiştir.

Görüşme yapılan kadınlardan K12 ise “...Sonra evlendim beş çocuğum oldu. Bir gün eşim işe gitti ve geri gelmedi. Ne oldu öldürüldü mü hapse mi atıldı haber alamadım bir daha. Yalnız kaldım çocuklarımı bakmam gerekiyordu...” eşinin akıbetini bile bilmeden beş çocuğuyla yalnız kaldığını ve Suriye’deki yaşamını bu şekilde sürdürdüğünü ifade etmiştir.

Sonuç olarak görüşme yapılan kadınlar eğitim düzeyi, durumları, evlenmiş olup olmamaları ya da evlenip eşlerinin vefat etmesi gibi durumlar da olsa Suriye’de memnun bir şekilde yaşadıklarını söylemişlerdir. Savaş öncesi başlarına ne gelmiş olursa olsun yaşamlarını sürdürmekte, dul kalmış olsalar bile çocukları ile zorluklara karşı dayanıklılık göstererek hayata bir şekilde tutunmayı başarmaktadırlar. Yapılan görüşmeler neticesinde mülteci kadınların eğitim durumları yükseldikçe evlendikleri kişilerin de eğitim durumlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yine Suriye’de

yaşarken dindar bir ailede yaşadığını ve dini hassasiyetlerinin olduğunu belirten kadınlar da dindar bir eşle evlenmek istediklerini belirtmişlerdir.

Savaşa kadar Suriye'deki yaşamlarından memnun olan kadınların hayatları savaş sonrası tersine dönmeye başlamıştır. Savaş sırasında kadınlar özellikle yaşam için temel ihtiyaç maddelerinin olmaması, aile üyelerinin sağlığı ve hayatı ile ilgili oluşan risklerle birlikte yoğun bir kaygı yaşamaya başlamışlardır. Savaşın başlangıcına kadar zorluklara karşı dayanan ve Suriye'de hayata tutunan kadınlar savaşın getirdiği fiziksel ve psikolojik zorluklarla baş edemeyeceklerini düşünmeye başlamışlardır. Her ne kadar savaşın başlamasının hemen akabinde savaşın getirmiş olduğu zorluklara karşı ülke içinde dayanıklılık göstererek mücadele etseler de savaşın ilerleyen sürecinde ülke içinde hayata tutunacak emarelerin azalmasıyla, yaşama tutunmak için başka bir ülkeye gitme düşüncesi de yavaş yavaş kendisini göstermeye başlamıştır.

Savaş başladıktan sonra karşılaştığı zorlukları K1 *“...Savaş çıktığı zaman herkes gibi çok büyük korkular yaşadık. Sürekli bomba ve silah sesleri geliyordu. Üç yıl boyunca zar zor dayandık ve sonra hayati tehlike yaşadığımızdan dolayı göç etme kararı aldık...”* diyerek anlatmıştır.

K4 ise *“...Savaş çıkınca üç yıl dayanabildik biz. Elektrik yoktu su kesiliyordu yiyecek yoktu maaşımda kesildi ve en önemlisi de can güvenliğimiz kalmayınca annemi iki kızımı yanıma alarak bizden önce Türkiye'ye sığınmış olan kardeşlerimin yanına geldik...”* demiştir. K1 ve K4'ün her ikisinin ifadesinde de savaş başladıktan hemen sonra göç etme fikrinin oluşmaması, bunun yerine savaşın getirmiş olduğu zorluklara rağmen ülkelerinde yaşamlarını devam ettirmek için yollar aradıklarını görmekteyiz.

K5 ise *“...Savaş başladığında her şey tersine döndü. Uçaklar şehirlerin üzerlerine bomba bırakıyordu binalar yıkılıyordu veya büyük hasarlar görüyordu. İnsanlar ya sakat kalıyor ya da ölüyordu. Elektrik yoktu su yoktu. Yiyecek sıkıntısı çekiyorduk. Can güvenliğimiz kalmamıştı. Sürekli ev değiştiriyorduk. Önce şehirdeki evimizi terk ettik ve köydeki evimize geçtik. Sonra orada da savaş başlayınca çocuklarımla bir mağaraya sığındım. Son iki gecemiz bir mağarada geçti. Yürüyerek sınırı geldik. Büyük korkular*

atlattık...” diyerek can güvenliklerinin ciddi bir şekilde tehlikeye girdikten sonra göç etme hareketine geçtiklerini belirtmiştir.

K7; “...Savaş çıkınca abim Türkiye’ye para kazanmak için gelmişti. Bizde önce idare ettik zamanla Halep merkezde her şey zorlaştı. O zaman 31 yaşımdaydım. Bizde köylere akrabalarımızın yanına gittik. Annem ablam ve ben göç etme kararı aldık. Kardeşlerimizi akrabaların yanında bırakarak geldik...”, K8; “...Sonra savaş başladı. Başlarda Halep’te hayat normaldi. Televizyon izliyorduk, işe gidiyorduk çok fazla sıkıntı çekmiyorduk. Sonra savaş Halep’e de sıçrayınca köydeki evimize gittik. Ama su elektrik sıkıntısı başladı en önemlisi de can güvenliği korkusu yaşıyorduk. Babam kız çocuklarının güvenliğinden dolayı göç etmek istedi...” ve K10 da “...Savaş başlayınca her şey çok kötü oldu. Yaşadığımız yerde güvenlik kalmadı. Sürekli yer ve ev değiştirmeye başladık. Sanırım beş ev değiştirdik. 2014 yılına kadar böyle gezdik. Son gittiğimiz köyde yan komşumuzun evinin çatısına bomba düştü. Bütün aile yok oldu. Babam bu olaydan çok etkilendi. Böylece göç etmeye karar verdi...” gibi ifadelerle savaş başladıktan hemen sonra ülkelerinde hayata tutunmak için çeşitli mücadele örneklerini sergilemişler, mücadelelerinden sonuç alamayınca başka bir ülkede hayata tutunmak için göç etme serüvenini başlatmışlardır.

Görüşme yapılan kadınlardan farklı olarak K13 ise “...Savaş yıllarında korkudan hiç dışarı çıkamadım. Okul arkadaşlarımın öldüğünü duyuyordum. Çok üzüliyordum. Ama babam göç etmek istemedi annem de babamdan dolayı çıkmadı. Onları ikna edemedim. 18 yaşında ülkeyi terk etmeyi kafaya koydum. Sanırım 2017 yılıydı. Sonra teyzemler göç etmek istediler normalde ailem tek bir yere gitmemi çok istemezler ama ne kadar üzüldüğümü görünce teyzemlerle gitmeme izin verdiler...” ifadesi ile göç etme fikrine ailesinin karşı olmasına rağmen anne ve babasını Suriye’de bırakarak teyzesiyle birlikte Türkiye’ye göç etmiştir.

Göç öncesi toplumsal yaşamlarına bakıldığında mülteci kadınların da her insanın hayatında olduğu gibi çalışma, aile hayatı, eğitim hayatı olan bir toplum profili bulunmaktadır. Göç öncesi yaşamını özleyen mülteciler ise çoğunluktadır (Ateş, 2019). Mülteci kadınlarla yapılan tüm görüşmeler sonrasında kadınlar genel olarak Suriye’deyken hayatlarından memnun olduklarını belirtmişlerdir. Başlarına gelen

zorluklara karşı dayanıklılık gösterip hayata tutunabilmişlerdir. Savaş başladıktan sonraysa her ne kadar ülkelerinde tutunmak için çeşitli yollar deneseler de (köye gitmek, sürekli ev değiştirmek, başka bir aile üyesinin yanına gitmek gibi) savaşın yaşam için temel ihtiyaçlara ulaşma konusunda engel olması ve en önemlisi de savaş sebebiyle hayati tehlikenin artması kadınlara göç etme dışında başka bir seçenek bırakmamıştır. Bu sebeple de kadınlar hayata tutunmak için temel ihtiyaçlara daha kolay bir şekilde ulaşacakları ve can güvenliklerinin olacağı güvenli bir ülkeye göç serüvenine başlamışlardır.

4.2. Türkiye'ye Geliş Süreci

Yapılan görüşmelerde mülteci kadınlara Türkiye'ye geliş sürecinde neler yaşadıkları sorulmuş ve Türkiye'ye geliş süreciyle ilgili çeşitli bulgulara ulaşılmıştır. Savaş Suriye'deki yaşam koşullarını zorlaştırmaya başladıktan hemen sonra her ne kadar ilk başlarda ülkelerinde mücadele etseler de kadınlar hayata tutunmak için ülkelerini terk edip başka ülkede yaşamının yollarını aramışlardır. Görüşme yaptığımız kadınlar genel olarak iki şekilde Türkiye'ye gelmişlerdir. Birincisi, kadınlar sınırdan kaçak bir şekilde insanları Türkiye'ye getirenlerin aracılığıyla gelmişlerdir. İkincisi ise henüz sınırlar kapanmamışken pasaportlarıyla resmi bir şekilde Türkiye'ye gelmişlerdir.

Birinci yol ile göç eden kadınlardan K2 göç etme sürecini “...Bir adam vardı. Sınırdan geçmek isteyenleri sınırdan geçiriyordu. Parayla bizi sınırı geçirdi. O zaman bin beş yüz dolar verdik. Çok para verdik...” diyerek dile getirmiştir. Benzer şekilde K3 “...Sonra abim haber dinlemiş bizim sokağı görmüş evleri hep yıkık görmüş. Telefon etti bize hemen çıkın dedi. Biz otobüsle kaçak geldik. Bir kişiye bin dolar aldı araçlar. Hiç paramız kalmamıştı Antakya'ya gelince oradan otobüsle İstanbul'a geldik...”, K4 “...Suriye'de yaşayan bazı adamlar bizleri kaçak olarak sınırı geçiriyordu ve adam başı bin dolar civarında para alıyorlardı. Yani paranız varsa otobüsle, minibüsle ya da özel taksilerle sizi sınırdan geçiriyorlardı. Bizde minibüsle sınırı geçip Kilis'e geldik...” ve K6 “...Suriye'de sınırı geçmek istediğinizde sizi sınırı geçiren bunu iş olarak yapan insanlar vardı. Onlara parayı verirdiniz onlarda size bilet ayarlar ya yolcu otobüsleri ya özel otomobillerle sizi sınırı geçirirlerdi...” ifadeleri ile kaçakçılara para vererek

kaçak bir şekilde sınırı geçtiklerini hatta neredeyse paralarının tamamını kaçakçılara ödemek zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir.

Türkiye'ye resmi yollarla giriş yapanlar arasında yer alan kadınlardan K7 “...Kimsenin yardımı olmadı pasaportumuz olduğu için direk yolcu otobüsüyle sınırı geçtik...” demiştir. K8 ise “...Kimse aracı olmadı otobüslerle geçtik sınırı. Hatay’da akrabalarımız vardı onlar çağırdılar...” ise kimsenin aracı olmadığını söyleyip kendi imkanları ile otobüslerle resmi olarak geldiklerini belirtmiştir.

Ayrıca Türkiye'ye göç eden kadınlar arasında göç sırasında çeşitli zorluklar yaşayarak göç edenler olmakla birlikte ailesiyle birlikte zorluk yaşamadan Türkiye'ye geçiş yapan kadınlar da vardır. Türkiye'ye göç sırasında zorluk yaşayanlardan K2 yaşadığı zorluğu “...Kampta kalan bir aileyle birlikte kızlarımı da yanıma alarak 2017 yılı yılbaşında on saat yürüyerek kar, soğuk ve çamurda dağları aştık. Hava çok soğuktu yollarda çok üşüdük kızlarım kustular donma tehlikesi atlattık. Donmamak için hiç mola vermeden yürüdük. Antakya'ya böyle çok zor şartlarda geldik...” şeklinde dile getirmiştir. Türkiye'ye göç eden kadınlar birisi hariç sınırdan geçtikten sonra Hatay, Kahramanmaraş, İstanbul gibi çeşitli şehirlere gidip oradaki akraba veya tanıdıklarıyla birlikte yaşama tutunmaya çalışmışlardır.

Örneğin K7 “...Ablam Başakşehir’de ev tuttu sonra geride kalan kardeşlerimizi yanımıza aldık. Başımızda erkek yoktu. Üç gün sonra ablamla ben mecburen işe girdik. Tekstil işi yapıyorduk. Beş sene çalıştım...” diyerek ablasıyla yaşamaya başladığını, K14 ise “...Türkiye'ye gelince direk Sultanbeyli'ye geldik bir ev tutana kadar akrabalarımızın yanında kaldık...” ev bulana kadar akrabalarının evinde misafir olduklarını dile getirmiştir. Mülteci kadınlardan K11 ise “...Sınırdan geçince Hatay’a geldik. Babam askerden ayrıldığı için can güvenliği kaygısı vardı. O yüzden kampa yerleştik. Beş sene boyunca kampta kaldık...” diyerek Türkiye'ye gelir gelmez kampa yerleştiklerini belirtmiştir.

Coşkun (2019) araştırmasında Suriyeli mültecilerin 2011 yılının Ekim ayında patlak veren Suriye iç savaşı sebebiyle Türkiye'ye ilk defa 29 Nisan 2011 tarihinde giriş yaptığını tespit etmiştir. Yine aynı araştırma Türkiye'nin Suriyelilere yönelik açık kapı

politikası izlediğini söylerken, Türkiye'nin belirli illerinde, sınır kapılarına yakın bölgelerde Suriyeli sığınmacılara yönelik belirli sayıda kamplar ve çadır kentler kurulduğunu anlatmaktadır. Aynı araştırmaya göre bir kısım Suriyeli mülteci kamplarda yaşarken bir kısım Suriyeli mülteci ise bu kamplar dışında akraba, aile, arkadaş ilişkileri üzerinden şehrin belirli bölgelerine yerleştikleri belirlenmiştir.

Yapılan tüm görüşmelerin sonucunda Türkiye'ye gerek kaçak yolla Türkiye'ye giriş yapmış olsun gerekse de resmi yollarla giriş yapmış olsun birisi hariç göç eden mülteci kadınların tamamının akrabalarının Türkiye'de yaşıyor olması Türkiye'ye göç etmelerinde büyük bir etken olmuştur. Bu sebeple de K11 hariç tüm kadınlar Türkiye'ye geldikten sonra geçici de olsa mutlaka akrabalarının yanında yaşamaya başladıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

4.3. Türkiye'de Alınan Destekler

Görüşme yapılan kadınlara Türkiye'ye geldiklerinde Türkiye'de gerek devletin resmî kurumlarından gerek sivil toplum kuruluşlarından gerekse de halktan yardım alıp almadıkları soruldu ve alınan cevaplarla çeşitli bulgulara ulaşıldı. Mülteci kadınlar arasında hiç yardım almadığını, halktan (komşulardan) yardım aldığını, sivil toplum kuruluşlarından yardım aldığını, doğrudan devletten yardım aldığını söyleyenler olmuştur. Bu durumla ilgili veriler tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2

	Yardım alma durumu	Yardım aldığı yer
K1	Hayır	Yok
K2	Evet	STK
K3	Hayır	Yok
K4	Evet	STK
K5	Evet	STK
K6	Bazen	STK
K7	Bazen	Halk
K8	Evet	Halk
K9	Hayır	Yok

K10	Hayır	Yok
K11	Evet	Devlet
K12	Evet	STK
K13	Hayır	Yok
K14	Evet	STK
K15	Evet	Halk

Tablo 2 incelendiğinde Türkiye’ye yerleştğinde yardım aldığını söyleyen mülteci kadın sayısının 8, hiç yardım almadığını söyleyen kadın sayısının 5 ve kısmen yardım aldığını söyleyen kadın sayısının ise 2 olduğu görülmektedir. Görüşmecilerden 6 tanesi sivil toplum kuruluşlarından, 3 tanesi halktan, 1 tanesi de devletten yardım aldığını belirtmiştir. Bu tablodan anlaşılabacağı üzere görüşme yapılan mülteci kadınlara en fazla yardımın sivil toplum kuruluşları tarafından yapıldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Halktan (komşulardan) yardım aldığını söyleyenler arasında yer alan K8 “...*Gittiğimiz köyde devlet ya da kurum desteği alacak yer yoktu ama zaten gerek de kalmadı. Bütün komşular bizimle ilgilendiler her eşyamızı temin ettiler...*” diyerek komşulardan alınan yardımı açıklamıştır. K15 ise “*devlet tarafından değil ama normal halktan yardım aldık...*” şeklinde halktan aldığı yardımı ifade etmiştir. Sivil toplum kuruluşlarından yardım alanlar arasında yer alan K2 “...*Eşimin çalıştığı kurum (STK) bize evlenene kadar yardımcı oldu...*” diyerek sivil toplum kuruluşundan almış olduğu desteği dile getirmiştir. Yine K4 “...*Maraş’ta çalışma yapan bir vakıf var. Suriyeli kadın ve kızlara İslami dersler veriyorlar evlere erzak dağıtıyorlar Türkçe dil kursları açıyorlar. Yeni gelen ailelere ev bulup yerleştiriyorlar. Ama aylık erzak yardımı hariç bir yardım almadım ben...*” diyerek sivil toplum kuruluşunun Suriyeli mültecilere ne gibi yardımda bulunduğunu ve kendisinin hangi yardımı aldığını açıklamıştır.

K11 ise “...*Kampta yaşıyorduk her şeyimizi devlet karşılıyordu zaten. Hastane, yemek içmek vs ...*” kampta yaşadığını ve devletten almış olduğu desteği açıklamıştır. K14 ise “...*Burada mülteciler derneği var her ay cüzi bir miktar yardım yapıyorlar. Kızılay’dan da yardım alıyoruz...*” diyerek hem sivil toplum kuruluşundan hem de devletin resmi bir kurumundan destek aldığını dile getirmiştir.

Türkiye’de herhangi bir yardım almadığını söyleyenler arasında ise K1 “...*Hiçbir yardım almadım. Yeğenlerim ve abimle kaldığım için hep beraber çalışıyorduk o şekilde geçiniyorduk...*”, K3 “...*Yardım almadık. Abim çalışıyordu...*” ve K10 “...*Hiçbir yardım alamadık. Kendi kendimiz ekmeğimizi kazandık...*” gibi açıklamalarla Türkiye’de yardım almadan hayata tutunduklarını belirtmişlerdir.

Sonuç olarak Türkiye’ye göç eden kadınlar arasında yardım alan da almayan da olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Yardım alınması konusunda önemli gerekçe kadının ve ailesinin ekonomik olarak zor durumda olmalarıdır. Yardım almayanlar ise genellikle Suriye’den gelirken bir birikimle (bir miktar para) ile geldiklerini, Türkiye’de çalıştıklarını, iş kurduklarını ve ihtiyaçlarını getirmiş oldukları para ya da kazandıkları paralarla karşıladıklarını belirtmişlerdir.

4.4.Türkiye’deki Evlilik Süreci

Görüşmelerden elde edilen veriler ışığında Suriye’den Türkiye’ye göç eden mülteci kadınlar Suriye’deki savaş koşulları sebebiyle hayatta kalmak için göç ettiklerini belirtmişlerdir. Yapılan mülakatların analizi sürecinde yapılan kod ve kategori işlemlerinde evlilik sürecinde zorunluluk ve sevgi kategorileri elde edilmiştir. Bu iki kategoriden ise en sık olarak zorunluluk kategorilerine ulaşılmıştır. Zorunluluk kategorilerine ise ekonomik durum, şiddet, uyumsuzluk gibi kodlar kullanılarak ulaşılmıştır. Sevgi kategorisine ise tanışma, anlaşma gibi kodlar aracılığıyla ulaşılmıştır. Ayrıca mülteci kadınların Suriye’den birlikte geldikleri diğer aile üyeleri ile aralarındaki problemleri ilişkiler de mülteci kadınları evliliğe iten nedenler arasında yer almaktadır.

Mülteci kadınların evlilikle ilgili süreçlerinde evlilik fikirleri oluştuktan sonra evlenme şekli, evlenmenin resmi boyutu, ikinci eş olup olmama durumları da bir açıdan rafa kalkmış görünmekte ve kadınlar tutunma için evlenmeyi düşündüklerinde evlenme sürecinin niteliğine odaklanmayıp hızlı bir evlilik süreçleri geçirmektedirler. Mülakat yapılan kadınlardan birisi K1 “... *Ancak adam ikinci evliliğini yapacaktı ve bu durumun gizli kalmasını istiyordu. Ben de o zamanlar abimden çok fazla şiddet gördüğüm için ‘kim olursa olsun evleneceğim’ demiştim ...*” diyerek hem hayata tutunma için evlilik

yolunu tercih ettiğini belirtip hem de abisinden gördüğü kötü şiddetten kurtulmak için gizli bir ikinci evliliği bile tercih edeceğini belirtmiştir. Evlilik süreciyle ilgili elde edilen kategorilerden zorunluluk kategorisi bu örnekten elde edilmiştir. Aynı görüşmeci bu evliliğin gerçekleşmemesinin sonrasında yeğeninin çalıştığı iş yerinde çalışan birisi ile *“Eşim, yeğenimle çalıştığı lokantadan tanışıyordu ve ona Suriyeli biriyle evlenmek istediğini söylemiş. Yeğenim de benim fotoğrafımı göstermiş o da kabul etmiş. Ben de onu gördüm ve beğendim. Sonrasında abimle konuştum. Bilezik, elbise ve resmi nikah istiyorum bunu eşime ilet dedim ve resmi nikahla evlendik”* sözleriyle evlendiğini belirtmiştir. Mülakat yapılan mülteci kadınlardan bazıları Türkiye’deki evliliklerinin öncesinde başka bir evlilik geçirmiş olduklarını belirtirken bazıları da ilk evliliklerini Türkiye’de yaptıklarını söylemişlerdir. Mesela K3 *“...Ben aslında evlilik düşünmüyordum. Suriye’de evlenmek hiç aklıma gelmezdi. Okul okuyordum ama evlilik istemiyordum. Ama buraya geldim para yok ev küçük kalabalık kendimi aileme yük gibi hissediyordum...”* diyerek ilk defa evlendiğini ve bu evliliğini Türkiye’ye göç ettikten sonra hayata tutunma sebebiyle yaptığını belirtmiştir.

Mülteci kadınların bazıları evlendikleri erkeklerin ilk evlilikleri olduğunu söylemekle birlikte bazı kadınlar evlendikleri erkeklerin başlarından daha önce bir ya da daha fazla evlilik geçirdiklerini belirtmişlerdir. Örneğin K4 *“Eşimle buradaki komşularım aracılığıyla tanıştım. İlk eşi ölmüş dört çocuğu olan bir adam var dediler evlenmek istersen görüş. Bende görüştüm imam nikahıyla evlendik.”* diyerek 4 çocuklu ve eşi vefat etmiş bir erkekle hem de imam nikahı ile evlendiğini belirtmiştir. Türkiye de evlenen bazı mülteci kadınlar da Suriye’deki evliliğinin bittiğini (eşin vefatı sebebiyle) belirterek Türkiye’de göç ettikten sonra Suriyeli yetim çocuğu olan dul bir kadınla evlenmek isteyen bir erkekle evlendiğini söylemiştir. K2 *“...Komşum olan bir abla bir gün bana biri var ama Türk ve orda evliymiş. Suriyeli yetimleri olan bir dul bayanla evlenmek istiyormuş dedi. Görüştük ben olumlu bulunca abilerime siz de görüşün sizin için de olumlu ise benim için tamam dedim...”*

Şimdiye kadar verilen örneklerde ve yapılan mülakatların çocuğunda mülteci kadınlar Türkiye’deki evlenme süreçlerine ya bir Türk ya da daha önce Türkiye’ye göç etmiş başka bir mülteci aracılığıyla evlenmişlerdir. Mülakat yapılan kadınlardan sadece birisi doğrudan evlendiği erkekle tanışıp evlilik süreçlerini başlatmışlardır. K11

“...Türkiye’de yeniden sınava girdim. Kimya bölümünü kazandım. Orda bir yurda yerleştim. Orda okuyordum. Sonra bir sınav esnasında eşimle tanıştık. Kimse aracı olmadı ve evlendik.” diyerek herhangi bir aracı olmadan bir eğitim süreci içerisinde eşiyile tanışıp evlenmiştir.

Yapılan analizler sonucunda elde edilen sevgi kategorisine ise bu ve buna benzer örnekler üzerinden ulaşılmıştır. Bu kategoriye ise örnekteki gibi tanışmak kodu aracılığıyla ulaşılmıştır. Dolayısıyla bu örnek araştırmamızın temel amacını oluşturan evliliğin mülteci kadın için strateji olması amacına aykırı bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu örnek olmasına rağmen yapılan mülakatların çoğunda evliliğin zorunluluk kategorisiyle yapıldığını düşünecek olursak genel olarak tutunma konusunda yardımcı ve önemli bir unsur olduğunu düşünebiliriz.

Aracı olmadan evlenen kişiler arasında yer alan K13 ise evlilik sürecini *“...Sonra okumak istedim param yoktu bende çalışma kararı aldım. Eşimin çalıştığı lokantaya garson olarak girdim. Eşim orada bana âşık olmuş başlarda hiç istemedim hatta sinir oldum ama sonra eşimin çok ısrarı bende olumlu düşünmeye sebep oldu. Sonra orada bana çok zengin Araplardan sürekli evlilik teklifi gelmeye başladı. Çok zenginlerdi ama ben Suudlara hiç güvenmiyordum. Her teklif eden benim ikinci eş olmamı istiyordu. Belki başka kızlar olsa para için kabul ederdi. Ben o zengin Arapları görünce Erhan bana daha güvenli geldi iyi insan olduğu için ona güvendim. Bende artık çalışmaktan yorulmuştum ve evliliğe olumlu bakmaya başladım. Ama o dönemde bile Erhan’a âşık değildim. Sadece doğru insan olduğunu düşündüm. Aileme söyledim. Başta çok istemediler ama sonra karışmadılar nişanlandık. Nişanlandıktan sonra Erhan işten ayrılmamı istedi daha çalışmadım...”* diyerek açıklamıştır.

Yapılan görüşmelerde her ne kadar Suriyeli mülteci kadınlar mülteci olma durumunun getirmiş olduğu dezavantajları ortadan kaldırmak ve hayata tutunmak için evliliği tercih etseler bile genel olarak evlilik ile ilgili teklif Türkiye’de yaşanan erkek tarafından yapılmaktadır. K14’ün de belirttiği gibi *“Ben bir lokantada bulaşıkçılık yapıyordum eşim o lokantaya gelip gidiyordu müşteri olarak orda beni görmüş evlenmek istemiş.”* Suriyeli kadın evlenmeyi kabul ediyor olsa da evlenme yolunu açan kişinin Türkiye’de yaşayan erkek olduğu anlaşılmaktadır.

Yapılan mülakatlarda evlilik sürecinin başlamasının doğrudan birinci dereceden akrabaların tavsiyesiyle olduğu durumlarla da karşılaşılmıştır. Bunlar arasında K5 “...Kardeşim aracılığıyla tanıştık...” ve K10 “...Ablam Vanlı biriyle evlenmişti. Eşim eniştemin arkadaşıydı. Onları ziyarete gidince beni görmüş. Eniştem aracı oldu nişanlandık...” diyerek kardeşlerinin aracılığıyla evlendiklerini belirtmişlerdir.

Yapılan mülakatlar sonucunda Suriye’den Türkiye’ye göç eden kadınların Türkiye’de uyum sorunlarını ve mülteci olmanın getirdiği dezavantajları ortadan kaldırmak amaçlı evlenmeyi tercih ettikleri görülmektedir. Evlilik tercihi yapan Suriyeli kadınların her birinin birbirinden farklı evlilik süreçleri olmuştur. Dul olarak evlenme, dul ile evlenme, resmi nikahla evlenme, sadece dini nikahla evlenme, kuma olarak evlenme gibi farklı evlilik süreçleri ve hikayeleri olmuştur. Evlilikten beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığı ve de evliliğin Türkiye’deki uyum süreçlerine ve hayata tutunmalarına katkı sağlayıp sağlamadığı ise sonraki başlıklarda açıklanmıştır. Adil (2020), Türkiye’ye göç eden Suriyeli kadınların Türk erkeklerle resmi olmayan evlilikler yaptıklarını belirtmiştir. Hatta bu evliliklerin evli Türk kadınlar açısından baskı unsuru olabileceği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca çok eşlilik, boşanma oranlarındaki artış, kadın ve kız çocuklarının istismarı gibi sorunların varlığını da dile getirmiştir.

4.5.Suriye ve Türkiye’deki Evliliklerin Karşılaştırılması

Yapılan mülakatlarda mülteci kadınların Suriye ve Türkiye’deki evlilikler ve her iki ülkedeki evlilikler arasındaki farklarla ilgili fikirleri alınmıştır. Mülteci kadınlar genel olarak Suriye’deki evliliklerdeki mehir olayının sıkı bir şekilde uygulandığını hatta mehri ödemeyen erkeklerin devlet tarafından cezalandırıldığını söylediler. Görüşme yapılan kadınlardan K3 “...Suriye’de evlenen kadını devlet boşanırken imam nikahlı olsa bile koruyor. Mesela evlenmeden önce konuşulan mehrin bir kısmı düğünde takılan takılardan hariç kadına verilir ve geri kalan para verilmeden boşanma olmaz.” diyerek kadınların en azından mehir konusunda devlet tarafından korumaya alındığını ve bunun sıkı bir şekilde uygulanan kanun ve gelenek olduğunu belirtmişlerdir.

Ayrıca mülteci kadınlardan bazıları Türkiye’de birden fazla kadınla (iki, üç ya da dört) evliliğin hoş karşılanmadığını ama bu durumun Suriye’de çok normal olduğunu belirttiler. K2 “*Ama Suriye’de böyle bir şey yok. İkinci eşte normal ilk eş gibi evlenirdi düğün yapılırdı. Ama burada sadece dini nikah kısıyor düğün yapılmıyor.*” Yine K2 “*...Ben Türk bir eşle evlenince anladım Türk erkekler daha iyi daha az sinirliler bağırıyorlar...*” diyerek Suriye ve Türkiye arasındaki evlilik farkında erkek davranışının farklı olduğunu belirtip Türkiye’deki erkeklerin daha nazik davrandıklarını belirtmiştir. Bunun aksi bir durumu da başka bir mülteci kadın belirtmiştir. K4 “*Suriye’de kocalar karılarına çok kıymet veriyor ama burada öyle değil (şimdiki eşini eski eşi ile kıyaslıyor.) Eşi, her tartıştıkları zaman “Beğenmiyorsan git Halep’te kal”* gibi bir açıklama ile Türkiye’de yapmış olduğu evlilik deneyimi sonrasında Suriye’deki evliliklerde erkeklerin eşlerine kıymet verdiklerini belirtmiştir.

Yine K4 Türklerle iyi evlilik yapan Suriyeli arkadaşlarının da bulunduğunu belirterek diğer Türk erkeklerle yapılan evliliklerin kendi evliliğine göre daha iyi bir durumda olabileceğini açıklamıştır. Ayrıca K15 “*Evlilikler bence millete göre değil kişilere ve ailelere göre değişir.*” gibi bir açıklama yaparak evliliklerin niteliğinin milletler arasındaki farklılıklara göre değil kişi, kişilik ve ailelere göre değişeceğini dile getirmiştir. Buna benzer bir açıklamayı K1 “*...Çok büyük bir fark yok...*” diyerek yapmıştır. Bunlara ek olarak K8 de “*...Bence Türk, Kürt ayrımı yok. İnsan olmakla ilgili bir mesele evlilik...*” diyerek evliliğin etnik kökenle ilişkilendirilemeyeceğini belirtmiştir. Bunların yanı sıra evlilik yaşı ile ilgili bir farklılığı da K11 “*.... Mesela Suriyeliler daha erken yaşta evlenirken Türkler daha geç yaşta evlilik yapıyorlar...*” gibi bir ifade ile açıklamıştır.

K13 ise Türkiye’deki evliliklerin Suriye’deki evliliklere göre daha sade bir şekilde yapıldığını “*...Burada her şey çok basit. Suriyelilerde her şey daha zor daha çok masraf yapılırdı. Nişan bile bizde daha gösterişli her şey daha şatafatlı olurdu. Burada daha basit bir şekilde evlendik. Türkiye’de her şey daha sade...*” diyerek dile getirmiştir. Bunların dışında ikinci evlilik olması dolayısıyla da evliliğin farklılaştığını da K5 “*...Suriye’de yapılan evlilikler savaş öncesi ve sonrası diye ikiye ayrılıyor. Suriye’de benim yaptığım ilk evliliğim normal bir düğündü. Ama burada yaptığım*

evliliğim ikimizin de ikinci evliliği olduğu için çok mütevazi bir şekilde oldu...” diyerek açıklamıştır.

Sonuç olarak Suriyeli mülteci kadınlarla yapılan görüşmelerde ortaya çıkan genel kanaate göre Suriye ve Türkiye’deki evliliklerle ilgili farklılıkların temelinde bazı ritüeller (mehir, nişan, düğün yapma) gibi farklılıklar, ikinci eş olma durumundaki farklılıkların yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.6.Evlilikten Beklentiler ve Evlilik Sürecindeki Akrabalık İlişkileri

Suriyeli mülteci kadınlarla yapılan mülakatlar neticesinde kadınların Türkiye’de yapmış oldukları evliliklerdeki beklentiler ve bu evliliklerdeki aile ilişkilerine dair görüşler bu kısımda açıklanmıştır. Yapılan mülakatlar neticesinde genel olarak kadınların beklentileri arasında huzur, mutluluk, geçim sıkıntısının olmaması, değer verilmesi gibi beklentilerin olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bu beklentilere örnek olarak K4 “*...Her kadın gibi evlilikten beklentim sevmek, sevilmek, çocuklarıma değer verilmesi ve maddi olarak geçimimin sağlanması...*”, K11 “*...Evlilikten beklentim herkes gibi mutlu ve huzurlu bir hayat...*” verilebilir.

Mülakat yapılan kadınlardan birisi ise evlilik sürecinde hiçbir beklentisinin olmadığını sadece savaş sonrası ortaya çıkan sıkıntılardan bir an önce kurtulmak istediğini dile getirmiştir. Birçok görüşmeci de evlilikle ilgili beklentisini açıklamadan evliliğinin güzel olduğunu, beklentilerinin karşılandığını ve de mutlu bir evlilik hayatlarının olduğunu belirtmişlerdir. Bunlar arasında K6 “*...Evlilik beklentimi karşıladı...*”, K2 “*...Evet eşim çok iyi bir insan onu seviyorum...*” ve K9 “*...Allaha şükür evliliğim çok iyi gidiyor. Eşim çok iyi bana karşı çok iyi davranıyor...*” gibi açıklamalarla evlendikleri için mutlu olduklarını belirtmişlerdir.

Evlilikle ilgili beklentilerin karşılandığının mülteci kadınlar tarafından yoğun bir şekilde dile getirilmesi evlilikten beklentilerinin az olduğundan kaynaklı olduğu düşünülebilir. Evlilikte doğal bir şekilde gelişen ve evliliğin sağlıklı bir şekilde ilerlemesini sağlayan akrabalık ilişkilerinde ise mülteci kadınlar genellikle olumsuz açıklamalarda bulundular.

Mülteci kadınları çoğunluğu akrabalar tarafından dışlandığını, çok az görüştüklerini dile getirmişlerdir. Bunlar arasında K2 “...ikinci eş olduğum için insanlar dışlıyor zaten yabancıyım bir de o var tabii...”, K3 “...Onlarla ben görüşüyordum ama onlar beni hiç istemediler. Çok az görüşmek istediler. Akrabalık ilişkileri kötüydü zaten. Sadece kız kardeşi ilgilendi benimle...”, K14 “...Hiç kimseyle görüşmüyorum. Onlarda beni arayıp sormuyor. Zaten onların benden haberleri var mı ondan bile emin değilim...” gibi açıklamalarla akrabalık ilişkilerinin zayıf olduklarını belirtmişlerdir. Bunların aksine K1’in açıkladığı gibi “.... Eşimin akrabaları ile aynı apartmanda oturuyorum. Aile apartmanındayız. Normal bir Türk gelini gibi eşimin akrabalarıyla görüşüyorum. Ben onlardan Türkçeyi öğreniyorum. İki çocuğum oldu. Kayınvalidem sürekli beni ziyaret eder ben de onları ziyaret ederim. Hiçbir sıkıntı yaşamadım...” açıklamasıyla iyi bir akrabalık ilişkisi olduğunu söyleyen mülteci kadınlar da bulunmuştur.

Görüşme yapılan kadınlardan K7 evlenmeyi düşünmeyip hayata tutunmak amacıyla mecburi bir evlilik yapmasına rağmen yapmış olduğu evlilikten mutlu olduğunu belirtip aynı zamanda da eşinin ailesiyle olan ilişkisinden de memnun olduğunu “...Ben aslında evliliği hiç düşünmüyordum. Ama nereye kadar çalışacaktım zaten iş ortamım da kadın için hiç iyi değildi. Bu kaygılar güzünden hiç istemediğim halde mecburen evlendim. Ama eşim de ailesi de çok iyi insanlarmış. Sağ olsunlar hiç pişman olmadım. Eşimin ailesiyle ilişkimiz çok iyi, biz kayınvalidemde yemek yiyor orda oturuyor sadece yatmaya kendi evimize iniyoruz. Böylece para biriktirebiliyoruz. Kayınvalidemin komşularıyla arası iyi değil o yüzden onlarla ben de görüşmüyorum. Ama akrabalarla ilişkilerim iyi. Eşim de çok sık olmasa da benim annemle ve kardeşlerimle görüşüyor. Zaten Türk kocalar eşinin akrabalarıyla çok görüşmeyi sevmiyorlar. Türk olsam da bu kadar olurdu sanırım...” diyerek evlilikten beklentilerini ve mevcut durumdaki memnuniyetini dile getirmiştir.

K8 ise evliliğin ilk zamanlarında tedirginlikleri olsa da eşiyile olan ilişkisinin iyi olduğunu ama kayınvalidesi ile sorunlar yaşadığını “...Ben evlenmeyi ilk başlarda istemedim. Bir Türk’le evlenmeyi hiç istemiyordum. Düğün günü içki içtiğini öğrendim ayrılmak istedim ama söz verdi bırakmaya bende güvendim evlendik. Çok şükür sonra gerçekten içmedi. Evlendikten sonra eşimle sorun yaşamadım ama kayınvalidemle aynı evde yaşadığımız için çok sorun yaşadım. Kayınvalidem her işime karışıyordu ve bana

kötülük yapıyordu. Dayanamadım evi terk ettim. Eşim ayrı eve geçme sözü verdi geri döndüm. Şu an çok mutluyum. Köyden Antakya merkeze indik. Beş çocuğumuz var...” sözleriyle açıklamıştır.

Görüşmelerden elde edilen veriler neticesinde Suriyeli mülteci kadınların evlilikle ilgili beklentilerinin düşük düzeyde olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Kadınların evlilikten beklentileri daha çok Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisinin en alt basamağında yer alan fizyolojik ihtiyaçlar temelinde olduğu için genel olarak mülteci kadınların evlilikten memnun oldukları ve beklentilerinin karşılandığı sonucu ortaya çıkmıştır. Her ne kadar evlilikten beklentiler karşılanıyor olsa da mülteci kadınlar akrabalık ilişkilerinin zayıf olmasından ve de akrabalar tarafından dışlanmaktan şikâyet etmekte ve bu durum karşısında üzüntülerini dile getirmektedirler. Mülteci kadının Türkiye’de uyum sürecini sadece bir evin içinde eşi ve çocuklarıyla zaman geçirerek elde edemeyeceği için akrabalık ilişkilerinin zayıf olması uyum sürecini olumsuz şekilde etkilemesi kaçınılmaz olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bulgular başka araştırmaların sonuçlarıyla sonuç ve tartışma kısmında karşılaştırma yapılarak açıklanmıştır.

4.7.Evliliğin Uyum Sürecine Etkileri

Yapılan mülakatlar neticesinde mülteci kadınların evlilik öncesi ve sonrasındaki uyum durumları ortaya çıkarılmıştır. Mülakat yapılan mülteci kadınların çoğunluğu Türkiye’deki hayata uyum konusunda sıkıntılar yaşadıklarını, evlilik sonrası da uyum sürecinin zorluklarının devam ettiğini belirtmişlerdir. Bu sıkıntıların temel sebebi ise Suriyeli oldukları için kendilerine ön yargı ile yaklaşıldığını belirterek açıklamışlardır. Az sayıda da olsa evlilik sonrası uyum sürecinde yaşadıkları zorlukları eşinin ve ailesinin desteği ile aştığını belirterek Türkiye’ye uyum sağladığını söylemiştir. Uyum konusunda ağırlıklı olarak olumsuz, az sayıda olumlu durumlar, K2 “...Maalesef çok yaşıyorum insanlar soğuk davranıyor bana. Sokağa çıkmayı çok istemiyorum. Komşularım komşuluk yapmıyor Suriyeli olduğum için...”, K3 “...Burada insanlar kötü kötü bakıyor sokağa hiç çıkmak istemiyorum ben. Genelde evde kalıyorum...”, K11 “...Komşuluk ilişkilerim çok zayıf çok fazla insanla görüşemiyorum...”, K14 “...Uyum sorunu yaşıyorum, dil eksikim var...”, K1 “...İlk başlarda çok fazla yaşadım çünkü dil

bilmiyordum, kimseyle konuşamıyordum. Ve çalıştığım yerlerde patronlarım 14 saat çalıştırıp çok az maaş veriyordu. Çalıştığım yerde insanlar hep kötü davranıyordu bana karşı. Ancak evlendikten sonra her şey değişti. Eşim ve ailesi bana sahip çıktı ben de zamanla buraya alışmaya ve sevmeye başladım...", K15 *"...Yeni geldiğimiz zaman yaşıyordum ama şimdi Türkçeyi öğrendim ve insanlar artık beni tanıdıkları için daha iyi davranıyorlar..."* gibi açıklamalarla karşımıza çıkmıştır.

Bunların yanı sıra K7 uyum konusunda *"...Evet yaşıyorum kıyafetlerimden bile insanlar Suriyeliyiz diye anlayıp bakışlarıyla rahatsız ediyorlar. Herkes aynı değil tabii ama genelde istenmediğimizi anlıyorum..."* diyerek kıyafetlerine bakarak bile bakışlardan rahatsız olduğunu dile getirmişti. Yaşadığı uyum sorununu evlilik ve Türkçe öğrenerek atlattığını belirten K5 *"...Bir Türk ile evlenip Türkçe konuşabildiğim için ilk dönemlere kıyasla daha az yaşıyorum..."* diyerek uyum konusunda düşüncelerini açıklamıştır.

Bu örneklerden anlaşılacağı üzere mülteci kadınların uyum konusunda sorun yaşadıkları en önemli unsurun dil olduğu anlaşılmaktadır. Ateş (2019)'in yapmış olduğu araştırmada mülteci kadınların toplumda kendilerini kabul ettirme konusunda zorluk yaşamalarının en büyük nedeninin dil sorunu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Göçmenlerin entegrasyon sürecinde, dil problemlerini aşabilmeleri zaman almaktadır. K12 ise uyum sorunu yaşadığını *"...Elbette yaşıyorum kimse bizi burada istemiyor. Sanki keyfimizden gelmişiz gibi davranıyorlar. Mecbur olmasam asla gelmezdim. Kim ister evinden yurdundan annesinden evlatlarından ayrılmayı. Ama anlamak istemiyorlar anlatıyorum ama kimse bizi duymuyor..."* açıklamasıyla keskin bir şekilde ifade etmiştir.

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi Suriyeli mülteci kadınların tamamı evlilik öncesi Türkiye'de uyum sağlama ve tutunma konusunda sorunlar yaşamıştır. Sorunlardan kurtulma, temel ihtiyaçları giderme, huzurlu bir yaşam sürme, uyum sağlama gibi nedenlerle evlenen Suriyeli mülteci kadınların önemli bir kısmı evlilik sonrasında da uyum sorunları yaşamaya devam etmişlerdir. Bazı mülteci kadınlar ise evlilik sonrası Türkiye'de yaşadıkları uyum sorunlarını atlattı ve bu ülkedeki hayata daha kuvvetli bir şekilde tutunmaya başlamışlardır.

SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre Türkiye'ye göç eden Suriyeli mülteci kadınlar arasında bekar olanlar (daha önce hiç evlenmemiş olanlar, daha önce evlilik geçmişi bulunanlar) buradaki hayata tutunma ve uyum sağlama konusunda evliliği tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Görüşmeler sonrasında mülteci kadınların Suriye'deki eğitim ve dindarlık düzeyi gibi durumlarının Türkiye'deki evlilik süreçlerinde farklılıklar ortaya çıkardığı sonucuna ulaşılmıştır. Mülakatlar sonrası mülteci kadınlar arasında evliliğin uyum ve tutunmayı kolaylaştırdığı durumlar olmuştur. Ama evliliğin uyum ve tutunma konusunda pozitif bir etkisinin olmadığı durumlar da ortaya çıkmıştır. Bunun dışında mülteci kadınlar evlilik yolunu tercih etseler bile sosyal anlamda dışlanmaya da maruz kalmaya devam etmektedirler.

Araştırmanın bulguları literatürdeki bazı çalışmalarla da desteklenmektedir. Bunlar arasında Gültekin (2018)'in çalışmasında evliliğin modernlik öncesi toplumlardan günümüze kadar topluluklar arası ilişkiler için önemli yeri olduğu söylenmekte ve günümüzde ise çeşitli sebeplerle mültecilik durumlarında da toplumda yer edinebilme ve göç edilen toplumda uyum içinde yaşama ve hayata tutunmanın başında evlilik müessesinin geldiği vurgulanmaktadır.

Ayrıca başka bir çalışmada ise mülteci kadınların kamusal alana katılım konusunda daha fazla özgürlük deneyimledikleri için Türkiye'de edindikleri yeni rollerini güçlendirici olarak nitelendirmiştir. Araştırmada Suriyeli kadınların, Suriye'deki yaşamlarının büyük çoğunluğu için bir erkeğe bağımlı olduklarını bildirmişlerdir (Adıgüzel ve Tanyaş, 2020). Araştırmamızda elde edilen bulgularda ise kadınların Türkiye'deki hayata tutunmaları için bir erkeğe bağımlılık tercihinin yaptıkları görülmektedir.

Başka bir çalışmada ise çokeşlilik vurgusu yapılmaktadır. Ülkelerindeki olumsuz şartlardan Türkiye'ye sığınan mülteci kadınların geride bıraktıkları olumsuz yaşamlarına ek olarak Türkiye'de onların hayata tutunmalarında hem bir seçenek hem de bir problem olan çok eşlilik ve kumalık durumlarıyla karşı karşıya kaldıkları da bilinmektedir (Çelik ve Vural, 2018). Bu çalışmadaki sonuç da araştırmamızdaki

bulgulara örtüşmekte ve mülakat yapılan kadınlardan bazılarının ikinci eş olarak evlilik yaptıkları bilgisine ulaşılmıştır.

Barın, (2015)'in çalışmasında ise Suriye'de olağan olarak kabul edilen hem erken yaşta olan evlilik hem de çok eşli evlilikler Türkiye'de sadece Suriyeli ailelerin değil Türkiye'de var olan aile yapısını da olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Ayrıca Suriyeli kadınların evlilikleri Türkiye'deki kadınlar arasında da ciddi kaygı durumu da yaratmaya başlamıştır. Bu durum mülakat yapılan kadınlar tarafından da belirtilmiştir. Özellikle Suriye ve Türkiye'deki evlilik farkları açıklanırken mülteci kadınlar bu konuyla ilgili örnekler vermişlerdir.

İncetahtacı (2020), yapmış olduğu çalışmasında mültecilik koşullarında bireylerin bazı baş etme stratejilerini ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmada kadınların ilk stratejik baş etme planının evlilik olduğu sonucuna ulaşmıştır ve kadınlar evlenerek Türkiye'de karşılaştığı sorunları bir nebze azaltma gayesi taşımaktadır. Bizim çalışmamızda da Türkiye'ye göç eden kadınların uyum sorununu atlatmak ve Türkiye'deki hayata tutunma amaçlı evlilik stratejisini kullandıkları sonucuna ulaştık ve ilgili çalışmayla tutarlı olduğunu gözlemledik. Aynı zamanda Türkiye'ye göç eden kadınlar evliliği tutunma ve dayanıklılık konusunda bir strateji olarak kullanmalarının sonucu olarak evlilik sonrası uyum sorunlarını bir nebze olarak giderdiklerini belirtmişlerdir. Mülteci kadınların evlilik sonrası uyum sorununu atlattıklarını, dili daha çabuk öğrendiklerini belirttikleri için evlilik stratejisinin onlar açısından başarılı olduğunu da söyleyebiliriz.

Gök (2019) Suriyeli sığınmacıların hayata tutunma stratejilerini incelediği araştırmasında, Suriyeli sığınmacıların tutunma amacıyla içe dönük bir tavır sergilediklerini, kendileriyle ilgili olumsuz algılara karşı empatiyle yaklaştıklarını ve sığınmacı olma bilincinin olumsuzluğuna karşı pasif tutum geliştirdiklerini bulmuştur. Gök (2019) aynı araştırmasında sığınmacı Suriyeli kadınların evlenmek zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Yapmış olduğumuz araştırmanın bulguları bu araştırma ile benzer sonuçlar ortaya çıkarmıştır.

Coşkun (2019)'un yapmış olduğu bir çalışmada ise Suriyeli mülteciler kentin belirli bölgelerinde kümeleşerek, halkla iç içe girerek, ekonomik zorluğu aşmak için de düşük ücretli işlerde çalışarak tutunmaya çalıştıkları sonucuna ulaşmıştır.

Ağdemir (2019), yapmış olduğu araştırmada Suriyeli göçmenlerin içinde bulundukları koşullara uyum sağlayabilmek için bazı tutunma stratejileri geliştirdikleri sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmaya göre Suriyeli mültecilerin geliştirmiş oldukları tutunma stratejileri arasında hanede yaşayan ve çalışabilecek durumda olan bireylerin çalışması, okul çağındaki çocukların ve daha önce çalışma deneyimi olmayan kadınların haneye katkıda bulunmak için çalışmak mecburiyetinde kalmaları yer almaktadır. Özellikle başta ekonomik sorunlar nedeniyle kadınların bu süreçte hem anne hem de babalık rollerini yerine getirmeye çalışmaları kadınların tutunma stratejisinin erkeklerinden farklı olduğu sonucunu doğurmaktadır (Ağdemir, 2019). Yapmış olduğumuz araştırmada ise mülteci kadınların geliştirmiş olduğu tutunma stratejileri arasında evliliğin de yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ateş (2019)'da yapmış olduğu araştırmada mülteci kadınların Türkiye'ye uyum sağlama ve tutunma yolları olarak devlet desteği ve iş yaşamı, toplumsal destek ve kendi ırkıyla dayanışma olmak üzere üç farklı stratejinin kullanıldığı sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırmada ise bu üç stratejinin yanın sıra evliliğin de bir tutunma stratejisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırma mülteci kadınların hayata tutunma stratejisi olarak evliliği kullanıp kullanmadıklarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Yapılan tüm görüşmelerden elde edilen verilere göre mülteci kadınlar Türkiye'deki hayata tutunmak ve savaşın getirmiş olduğu psikolojik zorluklara dayanıp baş edebilmek için evlilik stratejisini kullanmışlardır.

Çalışma, kadınların sadece evlilik stratejisini kullanıp kullanmadıklarını araştırdığı için gelecek çalışmalarda kadınların tutunma için farklı sosyolojik veya psikolojik stratejiler kullanıp kullanmadıkları araştırılabilir. Ayrıca mülteci kadınların hayata tutunmaları konusunda çeşitli eğitim programları geliştirip uygulandıktan sonra o eğitim

programlarının tutunma konusunda katkısının olup olmadığını inceleyecek deneysel çalışmalar yapılabilir.

Sosyal hayata entegrasyonu sağlayacak çeşitli sanatsal faaliyetler uygulanarak mülteci kadınların savaşın getirmiş olduğu psikolojik zorlukları atlatabilme konusunda katkısının olup olmayacağını araştırarak çalışmalar yapılabilir.

Türkiye’de yapılmış evliliğin Türkiye vatandaşı olan erkeğin ve ailesinin yaklaşımlarının tutunmayı ve dayanıklılığı ne düzeyde etkilediğini belirlemek için büyük örneklem grubuyla ilişkisel tarama çalışmaları yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Abadan Unat, N. (2017). Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Abraham, R., Lien, L. ve Hanssen, I. (2018). Coping, resilience and posttraumatic growth among Eritrean female refugees living in Norwegian asylum reception centres: A qualitative study. *International Journal of Social Psychiatry*, 64(4), 359-366.
- Achilli, L. (2015). Brief Policy Syrian Refugees in Jordan: a Reality Check. EU publications. 2015(02). Doi: 10.2870/821248.
- Adıgüzel, S.Ö. ve Tanyaş, B. (2020). Suriyeli Mülteci Kadınların Göç Deneyimleri: Zorunlu Göç, Gündelik Yaşam ve Uyum Üzerine Nitel Bir Çalışma. *Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi*, Vol. 6, No. 2: 173-210.
- Adıgüzel, Y. (2019). Göç Sosyolojisi. 3. Baskı. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Adil, B. (2020). Türkiye'nin Göç Yönetimi Stratejisi ve Türkiye'de Yaşayan Suriyelilere Yönelik Tutumlar Ankara İli Örneği. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- AFAD. (2017). Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması. <https://www.afad.gov.tr/suriye-raporlari>.
- Agaibi, C.&Wilson, C. (2005). Trauma, PTSD and resilience. *Trauma, Violence and Abuse*,6(3), 195-216. doi: 10.1177/1524838005277438.
- Ağdemir, F. E. (2019). Suriyeli Mültecilerin Hayatta Kalma Stratejileri Viranşehir Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2016). Suriyeliler ile Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları Arasındaki Evlilik İlişkileri Araştırması. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (5) 20.
- Almedom, A., Tesfamichael, B., Mohammed, Z., Mascie-Taylor, N., Muller, J. & Alemu, Z. (2005). Prolonged displacement may compromise resilience in Eritrean mothers. *African Health Sciences*, 5, 310–314.
- Aldamen, Y. (2020). Sosyal Medyanın Ürdün ve Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Mülteciler Üzerindeki Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Ateş, B. (2019). Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Kadın Göçmenlerin Entegrasyon Süreci: Küçükçekmece İlçesi Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Aydemir, Y. (2018). Mülteci Kadınların Karşılaştıkları Güçlükler Batman Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.

Barın, H. (2015). Türkiye’deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Göç Araştırmaları Dergisi, 1(2), 10-56.

Bayındır Goularas, G. ve Sunata, U. (2015). Türk Dış Politikasında Göç ve Mülteci Rejimi. Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar, 2(1), 12-40.

Birinci Gemici, N. (2016). Çalışma Hayatında Dezavantajlı Bir Grup: Göçmenler. İş ve Hayat Dergisi (4), 239-261.

Bodur Ün, M. ve Balkan Şahin, S. (2019). Searching for a Positive Intercultural Transition between Syrian Refugees and Turkish Society, Peleg, S., Editör, Intercultural and Interfaith Dialogues for Global Peacebuilding and Stability, USA: Information Science Reference Publisher.

Bonanno, G. A. (2004). Loss, trauma, and human resilience: have we underestimated the human capacity to thrive after extremely aversive events? American Psychologist, 59, 20-28.

Buz, S. (2004). Zorunlu Çıkış Zorunlu Kabul Mültecilik, Sığınmacılar ve Göçmenler, Ankara: Dayanışma Derneği Yayınları.

Buz, S. (2006). Kadın ve Göç İlişkisi: Sığınan ve Sığınmacı Kadınlar Örneği. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Buz, S. (2008). Türkiye’deki Sığınmacıların Sosyal Profili, Turkish Journal of Police Studies10(4), 1–14.

Castles, S. Ve Miller, M.J. (2008). Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Cengiz, I., Ergun, D. ve Çakıcı, E. (2019). Posttraumatic stress disorder, posttraumatic growth and psychological resilience in Syrian refugees: Hatay, Turkey. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 20(3), 269-276.

Coşkun, R., Altunışık, R. ve Yıldırım, E. (2017). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.

Coşkun, F. (2019). Geçici Koruma Statüsünde Olan Suriyelilerin Hayata Tutunma Stratejileri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma Şanlıurfa Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.

Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (17), 67-91.

Çağlayan, S. (2011). Göç ve Yoksulluk: Mutlak ve Doğrusal Olmayan Bir İlişki Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları. Yakın Kitabevi: İzmir.

Çelik, İ. A. ve Vural, F. (2018). Suriyeli Mülteci Kadınların Kuma Dramı: Kilis İli Örneği, Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 8(14).

Çetin, İ. (2016). Labor Force Participation of Syrian Refugees and Integration: Case of Adana and Mersin Cities. Gaziantep University Journal of Social Sciences, 15(4), 1001-1016.

Çiftçi, H. (2018). Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlarının Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Tutum, Algı ve Empatik Eğilimlerinin Analizi. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 7 (3), 2232-2256.

Çokyaman, H. (2020). Göç ve Toplumsal Cinsiyet Mersin İlindeki Suriyeli Kadın Sığınmacılar Üzerine Bir Araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Dedeoğlu, S. ve Gökçem, Ç.E. (2020). Göç Teorileri, Göçmen Emeği ve Entegrasyon: Kadınların Yeri. Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye’de Göç Araştırmaları içinde. İstanbul: Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi (SU Gender) ve Göç Araştırmaları Derneği.

Deniz, A. Ç., Ekinci, Y., ve Hülür, A. B. (2016). "Bizim Müstakbel Hep Harap Oldu" - Suriyeli Sığınmacıların Gündelik Hayatı Antep - Kilis Çevresi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Deniz, T. (2014). Uluslararası Göç Perspektifinde Türkiye. TSA Dergisi. 18(1), 175-204.

Devran, Y. ve Özcan, Ö. F. (2016). Söylemlerin Dilinden Suriye Sorunu. Marmara İletişim Dergisi, (25), 35-52.

Dizman, A. O. (2012). Geçici Koruma Politikası ve Türkiye’ye Sığınan Suriyeliler. İstanbul: Türkiye Ekonomi Politikası Araştırma Vakfı (TEPAV).

Dwairy, M., Achoui, M., Abouserie, R. ve Farah, A. (2006). Adolescent-family connectedness among Arabs: A second cross-regional research study. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 37(3), 248-261.

Doğan ve ark., (2020). İstanbul Göç Araştırması. İstanbul Büyükşehir Belediyesi.

Duman, M ve Şahin, M. (2019). Aracı Şehirlerde Göç Yönetimi: Orta Doğu ve Batı Asya (Mewa) Bölgesi. (Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve

Öneriler içinde). İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı Yayını.

Ersoy, M. (1985). Göç ve Kentsel Bütünleşme, Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.

Fletcher, D. ve Sarkar, M. (2013). Psychological resilience: A review and critique of definitions, concepts, and theory. *European Psychologist*, 18(1), 12.

Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014. Cumhurbaşkanlığı Yönetmeliği. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.20146883.pdf> (27.11.2021 tarihinde erişim sağlanmıştır)

Giddens, A. (1984). The constitution of society: outline of the theory of structuration, Cambridge: Polity

Gök, M. (2019). Kayseri’deki Suriyeli Sığınmacıların Hayata Tutunma Stratejileri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde.

Gönül, S. (2020). Zorunlu Göç ve Toplumsal Cinsiyet: Suriyeli Kadınların Evlilik Deneyimleri. Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye’de Göç Araştırmaları içinde. İstanbul: Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi (SU Gender) ve Göç Araştırmaları Derneği.

Greene, R. (2002). *Resiliency: An integrated approach to practice, policy, and research*. Washington DC: NASW Press.

Grove, N. J., & Zwi, A. B. (2006). Our health and theirs: Forced migration, othering and Public health. *Social Science & Medicine*, 62, 1931-1942.

Gültekin, M. N. (2018). Gaziantep’teki Suriyeli Mültecilerin Toplumsal Dayanışma ve Etkileşim Noktaları, *Turkish Studies Social Sciences*, 13(26), 673-692.

Gümüş, G., Kaya, A., Yılmaz, S., Özdemir, S., Başbüyük, M., & Coşkun, A. (2017). Suriyeli Mülteci Kadınların Üreme Sağlığı Sorunları. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, (1), 1-17.

Güçtürk, Y. (2014). İnsanlığın Kaybı: Suriye’deki İç Savaşın İnsan Hakları Boyutu. Ankara: SETA.

Harunoğulları, M., ve Cengiz, D. (2016). Suriyeli Göçmenlerin Mekânsal Analizi: Hatay (Antakya) Örneği / Spatial analysis of Syrian immigrants: Case of Hatay (Antakya). Bilidiri, TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu / International Geography Symposium 13-14 Ekim 2016 /13-14 October 2016, Ankara.

Healy, C. (2015). Targeting Vulnerabilities - The Impact of the Syrian War and Refugee Situation on Trafficking in Persons - A Study of Syria, Turkey, Lebanon, Jordan and

Iraq. International Centre for Migration Policy Development.
https://d1r4g0yjjvcc7lx.cloudfront.net/wpcontent/uploads/Targeting_Vulnerabilities_EN__SOFT_-1.pdf

Hutchinson, M. ve Dorsett, P. (2012). What does the literature say about resilience in refugee people? Implications for practice. *Journal of Social Inclusion*, 3(2), 55-78.

İncetahtacı, N. (2020). Gaziantep’te Suriyeli Ailelerin Baş etme Stratejileri. Gaziantep University Journal of Social Sciences, 19(2), 499-525.

Kabaklı Çimen, L. ve Ersoy Quadır, S. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Suriyeli Sığınmacılarla İlgili Tutumlarının Sivil Katılımları Bağlamında İncelenmesi. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 7 (2), 1251-1273.

Karaca, S., & Doğan, U. (2014). Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştayı Sonuç Raporu. Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme ve Uygulama Araştırma Merkezi, Mersin.

Karakılıç, İ.Z., Körükmez, L. ve Soykan, C. (2019). Resilience, Work and Gender in the (Turkish) Migratory Context Literature Review. İstanbul: Göç Araştırmaları Derneği.

Karasar, N. (2010). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Karataştan, Nermin (2017). Suriyeli Mültecilerin Sağlık Hizmetlerine Ulaşmada Yaşadıkları Zorluklar. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Haliç Üniversitesi, İstanbul.

Kaya, M. (2017). Türkiye'deki Suriyeliler: İç İç Geçişler ve Karşılaşmalar. İstanbul: Hiper Yayın.

Khattab, L. & Myrntinen, H. (2017). “Most of the men want to leave” Armed groups, displacement and the gendered webs of vulnerability in Syria. International Alert. https://www.internationalalert.org/sites/default/files/Gender_VulnerabilitySyria_EN_2017.pdf

Kızılkın, Z. B. (2018). Avrupa Birliği ve Türkiye’nin Suriyeli Mültecilerin Dayanıklılığını Geliştirme Stratejileri, Mukaddime, Cilt 9 Sayı 3 - Özel Sayı, Avrupa Komşuluk Politikası ve Göç Özel Sayısı, 95-114.

Kira, I. A., Templin, T., Lewandowski, L., Clifford, D., Wiencek, P., Hammad, A., ... ve Al-haidar, A. M. (2006). The effects of torture: Two community studies. *Peace and Conflict*, 12(3), 205-228.

Khawaja, N. G., White, K. M., Schweitzer, R. ve Greenslade, J. (2008). Difficulties and coping strategies of Sudanese refugees: A qualitative approach. *Transcultural Psychiatry*, 45(3), 489-512.

Kontos, M. (2009). Executive summary. Integration of Female Immigrants in Labour Market and Society: A Comparative Analysis: Summary, Results and Recommendations içinde, EU-Project: Integration of Female Immigrants in Labour

Market and Society. Policy Assessment and Policy Recommendations (FeMiPol), 28–34.

Koyuncu, A. (2011). 1980’den Sonra Kente Göç Edenlerin Tutunma Yolları: Konya Örneği. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Koyuncu, A. (2014). Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler. Konya: Çizgi Yayınevi.

Körükmez, L., Karakılıç, İ. Z. Ve Danış, D. (2020). Mecburiyet, Müzakere, Değişim: Suriyeli Kadınların Çalışma Deneyimleri ve Toplumsal Cinsiyet İlişkileri. İstanbul: Göç Araştırmaları Derneği Kitaplığı.

Kümbetoğlu, B. (2005). Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma. İstanbul: Bağlam Yayınları.

Lazarus, R. S. (1993). From psychological stress to the emotions: A history of changing outlooks. *Annual Review of Psychology*, 44(1), 1-22.

Lordoğlu, K. (2010). Türkiye’deki Çalışma Hayatının Bir Parçası Olarak Yabancı Çalışanlar. B.Pusch, T. Wiloszewski (Ed.), Türkiye’ye Uluslararası Göç Toplumsal Koşullar-Bireysel Yaşamlar içinde. İstanbul: Kitap Yayınevi.

Massey, D. S.; Arango, J.; Hugo, G.; Kouaouci, A.; Pellegrino, A.; Ve Taylor, E. J. (1993). Theories of International Migration: Review and Appraisal, *Population and Development Review*, 19 (3), 431-466.

Masten, A. S. (2001). Resilience process in development. *American Psychologist*, 56(3), 227-238.

Masten, A. S. ve Obradovic, J. (2006). Competence and resilience in development, *New York Academy of Sciences*, 1094 (1), 13-27.

Mutluer, M. (2003). Uluslararası Göçler ve Türkiye: Kuramsal ve Ampirik bir Alan Araştırması: Denizli-Tavas, İstanbul: Çantay Kitabevi

Mülteciler Derneği, (2019). <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> Erişim Tarihi: 23.10.2021

Neccar, M. Ş. M. (2016). Suriye’den Türkiye’ye Göç: Nedenler, Sonuçlar ve Umutlar. *İlahiyat Akademi Dergisi*, (4), 185-198.

Nikolić-Ristanović, V. (2003). Refugee women in Serbia-Invisible victims of war in the former. *Feminist Review*, 73, 104-113.

Ördek, K. (2017). Syrians under “temporary protection” in Turkey and sex work. Red Umbrella Sexual Health and Human Rights Association. <https://www.sexworkeurope.org/sites/default/files/userfiles/files/syrians%20under%20temporary.pdf>

Özcan, E. D. E. (2017). Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme. *İş ve Hayat*, 2 (4), 183-215.

Özdemir, Ö. Ve Özdemir, E. (2018). Suriyeli Mülteci Kadınlar ve İnsani Güvenlik, Güvenlik Stratejileri Dergisi, 14 (27), 113-145.

Özer, İnan (2004). Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme, Bursa: Ekin Kitabevi.

Ravenstain, E. G. (1885). The Laws of Migration. *Journal of the Royal Statistical Societ*, (48)2, s.167-235. <https://escholarship.org/uc/item/3018p230> (erişim tarihi 18.10.2021)

Rutter, M. (2008). Developing concepts in developmental psychopathology, Hudziak, J. J. (Ed.), *Developmental psychopathology and wellness: Genetic and environmental influences içinde* (ss. 3-22). Washington, DC: American Psychiatric Publishing.

Sağır, Z. (2014). Suriyeli Mültecilerde Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Sayan, K. (2021). Zorunlu Göç Deneyimi ve Psikolojik Dayanıklılık İlişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Başkent Üniversitesi, Ankara.

Sert, D. (2014). Küresel hareketlilik ve göç. Küresel Siyasete Baş, Uluslararası İlişkilerde Kavramlar, Teoriler Süreçler. Balta, E., (Ed.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Sirkeci, İ., ve Bardakçı, S. (2016). Suriye'den Gelenler Misafir Değil Bir Göç Kültürünün Öncüleri. *Humanitas - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), 531-544.

Sleijpen, M., Mooren, T., Kleber, R. J. ve Boeijs, H. R. (2017). Lives on hold: A qualitative study of young refugees' resilience strategies. *Childhood*, 24(3), 348-365.

Sossou, M. A., Craig, C. D., Ogren, H. ve Schnak, M. (2008). A qualitative study of resilience factors of Bosnian refugee women resettled in the southern United States. *Journal of Ethnic & Cultural Diversity in Social Work*, 17(4), 365-385.

Spencer, S. (1994). Strangers and Citizens: A Positive Approach Two Migrantsand Refugees, *The Royal Geographical Society*, (20)2, s.267-269.

Stouffer, S.A. (1960). Intervening Opportunities and Competing Migrants. *Journal of Regional Science*, Vol. 2, s. 1-26.

Swartz, D. (2011). Kültür ve İktidar, Pierre Bourdieu'nun Sosyolojisi, Çev: Elçin Gen, İstanbul: İletişim yayıncılık.

Şakar, E. (2019). Yeni Kent Mekânlarında Gündelik Hayat İstanbul'da Yaşayan Suriyeli Mülteci Kadınlar. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Şanlıöz, S. A. (2016). Dış Göç Olgusunun Düzensiz Göç Gerçeği: Karşılaşılan Etkilere Ekonomik ve Sosyolojik Çözüm Önerileri. *Sosyoekonomi*, 24(30), 139-145.

Şentürk Kara, E. ve Yılmaz, M. B. (2015). Malatya Yerel Basınında Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Haberlerin İncelenmesi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 6 (2), 54-69.

Şimşek, D. (2018). Mülteci Entegrasyonu, Göç Politikaları ve Sosyal Sınıf: Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(40), 367-392.

Tanrıkulu, F. (2018). Suriye krizi sonrası Türkiye'deki sığınmacıların ve göçmenlerin eğitimi: Geçmiş, bugün ve gelecek perspektifleri. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 2585-2604.

Tarla, A. A. (2019). Gaziantep'teki Suriyeli Kadın Mültecilerin Doğurganlık Örüntüleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Göç Enstitüsü, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

Taş, H. ve Özcan, S. (2018). Suriyeli Göçmen Sorunlarının, Sosyal Politikalar Bağlamında Analizi. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 7 (17), 36-54.

Taştan, A. (2020). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Uluslararası Göç ve Kadın (Kırıkkale İli Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.

Tayanç, M. (2016). Göçebelerin Kente Tutunma Biçimleri Siirt Conkbayır Mahallesi Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.

Tippens, J. A. (2017). Urban Congolese refugees in Kenya: The contingencies of coping and resilience in a context marked by structural vulnerability. *Qualitative Health Research*, 27(7), 1090-1103.

Todaro, M. P. (1969), A Model of Labor Migration and Urban Unemployment In Less Developed Countries, *The American Economic Review*, 59, s. 138-148.

Tomanbay, İ. (1999). Sosyal Çalışma Sözlüğü. Ankara: Selvi Yayınevi.

Topçu, Y. (2019). Suriyeli Kadın Mültecilerin Entegrasyon Problemleri İstanbul: Topselvi Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Tuğsuz, N. ve Yılmaz, A. (2015). Siyasi Partilerin Mülteci Politikaları, SETA Perspektif, Sayı: 106.

TÜİK (2022). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2021-45568> erişim tarihi: 14.06.2022.

TÜİK (2016). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Marriage-and-Divorce-Statistics-2015-21515> erişim tarihi: 14.06.2022.

UNHCR ve ASAM. (2017). Urban Refugee Women's Network – Turkey. In UNHCR. Gender Equality Promising Practices: Syrian Refugees in the Middle East and North Africa. UNHCR.

Vardar, N. (2015). Göçmen, Sığınmacı Arasındaki Farklar. <https://bianet.org/bianet/toplum/167434-multeci-gocmen-siginmaci-arasindaki-farklar> (Erişim tarihi, 18.09.2021).

Vural, F. (2018). Suriyeli Sığınmacı Evli Kadınlara ve Türkiye'deki Evli Kadınlara Yönelik Erkek Şiddeti Kilis Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Yalçın, C. (2004). Göç Sosyolojisi. Anı Yayıncılık: Ankara.

Yazgan, G.Ü. (2019). Türkiye'de Mülteci Kadınlara Tanınan Haklar Üzerine Bir İnceleme. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trakya Üniversitesi, Edirne.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri, Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume (9) 2.